

Na osnovu člana 1. stav (6), člana 5. stav (1) tačka b) i člana 6. Zakona o Fiskalnom vijeću u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 63/08), Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, Vlada Republike Srpske i Vlada Federacije Bosne i Hercegovine zaključuju

SPORAZUM O USVAJANJU DOKUMENTA GLOBALNI OKVIR FISKALNOG BILANSA I POLITIKA U BOSNI I HERCEGOVINI ZA PERIOD 2021-2023 GODINE IZMEĐU VIJEĆA MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE, VLADE REPUBLIKE SRPSKE I VLADE FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

Izvršavajući nadležnosti Fiskalnog vijeća u Bosni i Hercegovini ustanovljenih Zakonom,

U nastojanju da održi kontinuitet unaprjeđenja koordinacije fiskalne politike u Bosni i Hercegovini,

Uvažavajući potrebu blagovremene izrade budžeta za 2021. godinu,

U cilju ispunjavanja jedne od osnovnih nadležnosti Fiskalnog vijeća u Bosni i Hercegovini, te postizanja makroekonomske stabilnosti i fiskalne održivosti svih nivoa vlasti, strane su saglasne o sljedećem:

I

Ovim sporazumom Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, Vlada Republike Srpske i Vlada Federacije Bosne i Hercegovine usvajaju dokument „Globalni okvir fiskalnog bilansa i politika u Bosni i Hercegovini za period 2021 – 2023 godine“, na koji je data saglasnost na 4. sjednici Fiskalnog vijeća, održanoj 18.9.2020. godine.

II

U dokumentu Globalnog okvira fiskalnog bilansa i politika u Bosni i Hercegovini 2021-2023 godine, utvrđeno je da će okvir budžeta institucija Bosne i Hercegovine za 2021, 2022. i 2023. godinu iznositi 1.027.100.000 KM, uz izdvajanje prihoda od indirektnih poreza u iznosu od 780.000.000 KM.

III

Dokument „Globalni okvir fiskalnog bilansa i politika u Bosni i Hercegovini za period 2021 – 2023 godine“ je sastavni dio ovog Sporazuma.

Predsjedavajući

Vijeća ministara BiH

Dr. Zoran Tegeltija

Broj: _____

Predsjednik

Vlade Republike Srpske

Radovan Višković

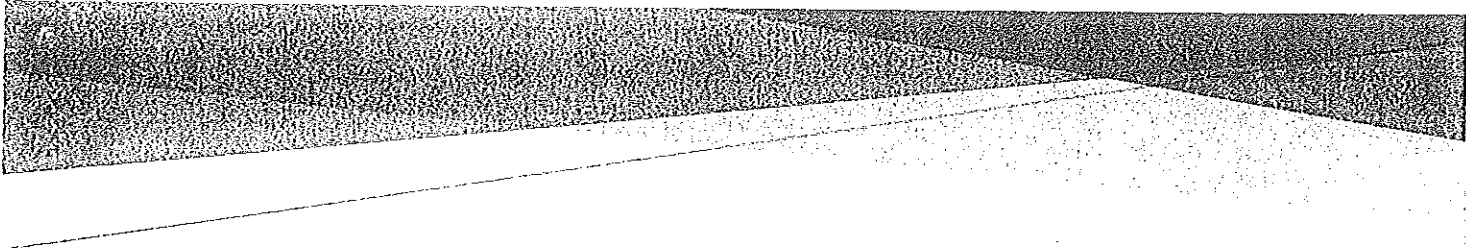
Broj: _____

Premijer

Vlade Federacije BiH

Fadil Novalić

Broj: _____

BOSNA I HERCEGOVINA
FISKALNO VIJEĆE

GLOBALNI OKVIR FISKALNOG BILANSA I POLITIKA
U BOSNI I HERCEGOVINI
2021 – 2023. GODINA

August, 2020. godine

Lista skraćenica

BiH - Bosna i Hercegovina

DEP - Direkcija za ekonomsko planiranje

OMA - Odjeljenje za makroekonomsku analizu

PDV - Porez na dodanu vrijednost

JR - Jedinstveni račun

UINO - Uprava za indirektno/neizravno oporezivanje

RS - Republika Srpska

BD - Brčko distrikt

DOB - Dokument okvirnog budžeta

DG ECFIN - Generalni direktorat za ekonomska i finansijska pitanja EU

EU - Evropska unija

BDP - Bruto društveni proizvod

EUROSTAT - Evropski statistički ured

ECB - Evropska centralna banka

CPI - Index potrošačkih cijena

MMF - Međunarodni monetarni fond

EK - Evropska komisija

CAR - Mjera adekvatnosti kapitala (banke)

NPL - Nekvalitetni krediti

CBBiH - Centralna banka BiH

TR - Tekući račun

UNCTAD - Ured Ujedinjenih naroda za trgovinu, investicije i razvoj

SDU (DSU) - Strana direktna ulaganja

CEFTA - Srednjoevropski ugovor o slobodnoj trgovini

Sadržaj

REZIME.....	3
UVOD	4
MAKROEKONOMSKI POKAZATELJI I PROJEKCIJE ZA PERIOD 2018 - 2023. GODINE.....	5
REALNI SEKTOR.....	6
INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA.....	10
TRŽIŠTE RADA	12
CIJENE.....	14
BANKARSKI KREDITI I DEPOZITI.....	15
VANJSKI SEKTOR	17
STRANA DIREKTNA ULAGANJA	20
PROJEKCIJE PRIHODA OD INDIREKTNIH POREZA ZA PERIOD 2020 - 2023. GODINE.....	23
PROJEKCIJE PRIHODA OD INDIREKTNIH POREZA - PRETPOSTAVKE.....	23
TEKUĆI TRENDOVI NAPLATE INDIREKTNIH POREZA	24
PROJEKCIJE PRIHODA OD INDIREKTNIH POREZA.....	35
FISKALNI CILJEVI I FISKALNE POLITIKE U BIH.....	43
NIVO I STRUKTURA JAVNE POTROŠNJE.....	43
TABELARNI PREGLED OKVIRA BUDŽETA.....	44
GORNJE GRANICE ZADUŽENJA BUDŽETA	50

Rezime

Na osnovu analize makroekonomskih kretanja u BiH u prethodnom periodu, kao i sagledavanja utjecaja ključnih unutrašnjih i vanjskih faktora od kojih zavisi razvoj, predviđa se da će realna stopa rasta BDP-a u periodu 2021-2023. godine iznositi 3,1%, 3,3% i 3,5%, respektivno.

Projekcije prihoda od indirektnih poreza u BiH za period 2021 - 2023. godine pokazuju da će on u 2021. godini u neto iznosu za raspodjelu iznositi 6.088,8 miliona KM, tj. da će se povećati za 3,7% u odnosu na 2020. godinu. U 2022. godini predviđa se rast sredstava za raspodjelu od indirektnih poreza od 3,7%, a u 2023. godini daljnji rast od 3,9%.

Naravno, ne smijemo zaboraviti posljedice koje trpi prvenstveno realni sektor, pa tako i budžeti svih nivoa vlasti u BiH, izuzev Budžeta institucija BiH, kao posljedica pandemije izazvane koronavirusom. U vezi s tim, s posebnom rezervom treba uzeti sve navedene procjene i projekcije, koje će možda u nekom momentu zahtijevati i reviziju Globalnog okvira fiskalnog bilansa i politika u BiH za period 2021-2023. godine, a posebno njegovih ključnih odrednica.

Imajući u vidu prethodno navedeno, a u skladu sa trenutnim procjenama kretanja prihoda, uvažavajući posebno sada nužnost smanjenja ukupne javne potrošnje u BiH, te sagledavajući potrebe i nadležnosti svih institucija u BiH, predviđeni iznos sredstava za finansiranje institucija BiH, a koji proističu iz prihoda od indirektnih poreza za 2021., 2022. i 2023. godinu je na nivou od 780,0 miliona KM. Preostali iznos prihoda od indirektnih poreza dijelit će se u skladu s važećim zakonskim rješenjima.

Fiskalni cilj u BiH za 2021. godinu je kontinuirano povećanje primarnog suficita, odnosno u 2021. godini smanjenje primarnog deficita, iskazanog u skladu sa Zakonom o Fiskalnom vijeću u BiH, kao razlika između tekućih prihoda i tekućih rashoda korigiran za iznos neto kamate, koji je u 2021. godini planiran u iznosu 833,7 mil. KM ili 2,34% projektiranog BDP-a za 2021. godinu.

Nivo javne potrošnje kao udio u BDP u periodu 2021-2023. godina treba smanjivati s ciljem da ona konsolidirano na nivou BiH bude ispod 40% BDP, a u posmatranom periodu kretat će se od 47,4% do 38,9% procijenjenog BDP-a, respektivno.

Gornje granice zaduženja budžeta u 2021. godini, iskazane kao iznos potreban za servisiranje ukupnih dugova ili procenat od BDP-a, u zavisnosti od zakonskog rješenja, predviđaju se u okvirima koje propisuju zakoni kojima je regulirano zaduživanje za svaki od nivoa vlasti.

Uvod

Dokument Globalni okvir fiskalnog bilansa i politika u Bosni i Hercegovini za period 2021. - 2023. godine izrađen je na osnovu Zakona o Fiskalnom vijeću u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj: 63/08), kojim je definiran sadržaj dokumenta. U vezi s tim dokument sadrži sve potrebne elemente koji su nosiocima fiskalne politike u Bosni i Hercegovini neophodni za izradu njihovih dokumenata okvirnih budžeta za period 2021. - 2023. godine, kao i godišnjeg budžeta za 2021. godinu. Ti elementi su: fiskalni ciljevi definirani kao primarni fiskalni bilans (primarni suficit ili primarni deficit), projekcije ukupnih indirektnih poreza zasnovane na makroekonomskim projekcijama i njihova raspodjela za narednu fiskalnu godinu, kao i gornje granice zaduženja.

Navedeni elementi, čije usaglašavanje predstavlja osnovnu pretpostavku za budžetsko planiranje nosilaca fiskalnih politika u BiH, čine suštinu fiskalne koordinacije u BiH. Bez njihovog usaglašavanja nisu mogući koordinacija fiskalnih politika i očuvanje fiskalne stabilnosti, kako pojedinih fiskalnih suvereniteta, tako i Bosne i Hercegovine kao cjeline.

Prvo poglavlje dokumenta odnosi se na analizu i trendove makroekonomskih kretanja u BiH, koje je izradila Direkcija za ekonomsko planiranje BiH (DEP). U ovom dijelu date su projekcije osnovnih makroekonomskih indikatora, s posebnim fokusom na one makroekonomske veličine koje neposredno utječu na elemente fiskalne politike, prije svega na visinu javnih prihoda.

U drugom dijelu izvršena je analiza visine i strukture prihoda od indirektnih poreza i date su njihove projekcije za naredne tri godine, što je izradilo Odjeljenje za makroekonomsku analizu Upravnog odbora Uprave za indirektno oporezivanje BiH (OMA). Kako se ovi prihodi dijele između više fiskalnih subjekata u BiH, u ovom dijelu dati su i elementi raspodjele prihoda od indirektnih poreza, polazeći od postojećih propisa kojima se regulira ova oblast u BiH.

Treći dio dokumenta odnosi se na fiskalne ciljeve budžeta institucija BiH, Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko distrikta BiH. Ovdje su također obrađeni i osnovni elementi fiskalnih politika, kao što su: nivo javne potrošnje i politika javnog zaduživanja.

Makroekonomski pokazatelji i projekcije za period 2018 - 2023. godine

U sljedećoj tabeli date su procjena i projekcije makroekonomskih pokazatelja BiH za period 2018 - 2023. godine, koje su polazna osnova za projekcije ukupnih indirektnih poreza.

Tabela 1.1 Makroekonomski pokazatelji za period 2018 - 2023. godine

Indikator	Zvanični podaci	Projekcije				
	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Nominalni BDP u mil. KM	34.023	35.365	34.283	35.709	37.460	39.226
Nominalni rast u %	5,2	3,9	-3,1	4,2	4,9	4,7
BDP deflator (prethodna godina = 100)	101,9	100,7	99,8	101,1	101,5	101,2
Realni BDP u mil. KM (prethodna godina = 100)	33.399	35.116	34.342	35.330	36.898	38.778
Realni rast u %	3,3	3,2	-2,9	3,1	3,3	3,5
Inflacija mjerena indeksom potrošačkih cijena u %	1,4	0,6	-0,5	1,2	1,3	1,4
Potrošnja u mil. KM	32.048	32.931	32.350	33.236	34.429	35.695
Realni rast u %	2,0	1,8	-1,7	1,5	1,8	1,9
Vladina potrošnja u mil. KM	6.611	6.776	6.972	7.007	7.231	7.448
Realni rast u %	0,9	1,0	2,5	-0,2	0,7	0,5
Privatna potrošnja u mil. KM	25.437	26.155	25.377	26.229	27.197	28.247
Realni rast u %	2,3	2,0	-2,8	2,0	2,1	2,3
Investicije (bruto) u stalna sredstva u mil. KM	6.310	6.857	6.153	6.664	7.318	7.989
Realni rast u %	9,2	8,3	-8,4	7,1	8,7	7,7
Vladine investicije u mil. KM	859	954	858	972	1.096	1.219
Realni rast u %	15,4	9,4	-8,3	11,6	10,8	9,0
Privatne investicije u mil. KM	5.451	5.903	5.295	5.692	6.222	6.769
Realni rast u %	8,3	8,1	-8,5	6,3	8,3	7,5
Uvoz u mil. KM	19.097	19.955	18.435	19.497	20.848	22.542
Nominalni rast u %	6,7	4,5	-7,6	5,8	6,9	8,1
Realni rast u %	3,7	2,5	-5,8	4,0	4,5	5,1
Izvoz u mil. KM	14.087	14.850	13.515	14.571	15.810	17.289
Nominalni rast u %	10,0	5,4	-9,0	7,8	8,5	9,4
Realni rast u %	6,1	3,4	-7,1	6,1	5,9	7,1
Nacionalna bruto štednja u % BDP-a	16,9	18,4	16,0	16,9	17,7	18,3
Bilans tekućeg računa u mil. KM	-1.236	-1.022	-1.361	-1.366	-1.452	-1.620
Rast u %	-9,1	-17,4	33,3	0,3	6,3	11,6
Bilans tekućeg računa u % BDP-a	-3,6	-2,9	-4,0	-3,8	-3,9	-4,1

Izvor: Direkcija za ekonomsko planiranje BiH (DEP BiH)

Osnovni scenarij

U osnovnom scenariju projekcije su izrađene u trenutku kada dio statističkih podataka nije bio dostupan za mart 2020. godine u kojem je došlo do obostranih šokova na strani ponude i potražnje. Projekcije se zasnivaju na pretpostavkama da će kriza imati najveći utjecaj u prvom polugodištu 2020. godine, uz nastavak negativnog utjecaja do kraja godine, ali u nešto blažem obliku. Osim toga, projekcije također nisu obuhvatile stabilizacijske mjere entitetskih vlada i Vijeća ministara Bosne i Hercegovine u cijelosti jer u trenutku izrade nije bio poznat konačni opseg mjera.

Realni sektor

Kretanje BDP-a u 2019. godini i procjene za 2020. godinu

Prema trenutno raspoloživim preliminarnim podacima Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine (dalje u tekstu BHAS), statistika nacionalnih računa rashodni pristup za 4 kvartala, procjenjuje se da je Bosna i Hercegovina u 2019. godini ostvarila ekonomski rast od oko 2,6% u odnosu na prethodnu godinu.¹ Ova stopa rasta predstavlja značajno usporavanje ekonomskog rasta u Bosni i Hercegovini u iznosu od preko 0,5 procentna poena (u daljnjem tekstu p.p.) u odnosu na prethodnu godinu. Glavno uporište ostvarenog ekonomskog rasta tokom ovog perioda predstavljala je domaća tražnja kroz povećanje finalne potrošnje i u manjoj mjeri investicija. Povećanje privatne potrošnje prilično je jasno zbog povećanja broja zaposlenih i penzionera, kao i njihovih primanja u realnom smislu, te novčanih priliva iz inostranstva koji su doveli i do povećanja raspoloživog dohotka građana. S druge strane, prilikom interpretacije doprinosa od strane investicija potrebna je doza opreznosti s obzirom na to da ova komponenta uključuje i zalihe. Vanjski sektor, odnosno neto izvoz uslijed pada izvoza i povećanja uvoza je imao negativan utjecaj na kretanje ekonomskog rasta u Bosni i Hercegovini tokom posmatranog perioda. Usporavanje ekonomskog rasta u Bosni i Hercegovini u 2019. godini u velikoj mjeri je bilo posljedica usporavanja privredne aktivnosti u međunarodnom ekonomskom okruženju, odnosno slabljenja ekonomskog rasta prevashodno u pojedinim zemljama EU kao što su Njemačka i Italija.

Početak 2020. godine karakterizira dodatno usložnjavanje međunarodnih ekonomskih prilika i pojava virusa Covid-19 što će imati veoma negativne implikacije na privredna kretanja u svijetu, regionu i u konačnici u samoj Bosni i Hercegovini. Intenzitet i dužina trajanja novonastalih okolnosti u suštini će odrediti kretanje ekonomskog rasta kako kratkoročno tako i u srednjem roku. Prije same analize ekonomskih kretanja u Bosni i Hercegovini vrijedi istaći da u vrijeme pripreme ovog izvještaja sve međunarodno referentne institucije (Međunarodni monetarni fond - MMF, Svjetska banka, Evropska komisija - EK) na sedmičnoj bazi vrše revizije projekcija ekonomskih kretanja za 2020. godinu, što predstavlja dodatni hendikep u pripremi ovog izvještaja. Najaktuelniji referentni dokument MMF-a „*World Economic Outlook, April 2020, The Great Lockdown*“ predviđa drastičan pad svjetske ekonomije od 3% u 2020. godini u zavisnosti od dužine trajanja i intenziteta širenja pandemije Covid-19. Prema ovim projekcijama očekivani pad BDP-a u razvijenim zemljama iznosi 6,1%, dok se u zemljama u razvoju očekuje smanjenje BDP-a od 1%². S druge strane, EK u svom proljetnom izdanju „*Spring 2020 Economic Forecast: A deep and uneven recession, and uncertain recovery*“ iz maja 2020. godine predviđa pad BDP-a u zemljama EU od 7,5%, pri čemu očekivanja smanjenja BDP-a po zemljama

¹ BHAS, saopćenje, „Bruto domaći proizvod, rashodni pristup, tromjesečni podaci“, 2. 4. 2020. godine

² IMF, „*World Economic Outlook, April 2020, The Great Lockdown*“, April 2020.

iznose: Njemačka 6,5%, Italija 9,5%, Austrija 5,5%, Hrvatska 9,1% i Slovenija 7,0%³. Ako se ima u vidu da su ekonomska kretanja u EU i navedenim zemljama u prošlosti predstavljala glavnu strukturalnu odrednicu ekonomskih kretanja u Bosni i Hercegovini (proizvodnja, potrošnja i vanjskotrgovinska razmjena), može se konstatovati da će posljedice ovih dešavanja na ukupna privredna kretanja u zemlji biti veoma nepovoljna. Vrijedi istaći da se ova svjetska ekonomska kriza po svojoj prirodi dosta razlikuje od globalne finansijske krize iz 2009. godine budući da je karakterizira istovremeni pad agregatne ponude (supply-side shock) i agregatne tražnje (demand-side shock) i stoga su i projicirane stope ekonomskih kretanja u zemlji dosta negativnije u odnosu na 2009. godinu.

Uprkos neizvjesnosti u vezi s dužinom trajanja pandemije Covid-19 i utjecaja na svjetsku privredu, već sada je sasvim izvjesno da će širenje ovog virusa prevashodno dovesti do usporavanja svjetske trgovine, a posljedično privatne potrošnje, investicija i u konačnici ekonomskog rasta. Trenutno raspoloživi određeni kratkoročni ekonomski pokazatelji za prvi kvartal 2020. godine potvrđuju navedenu tvrdnju. Naime, prema podacima EUROSTAT-a za K1 2020. godine, zemlje Evropske unije (u daljnjem tekstu EU) zabilježile su pad fizičkog obima industrijske proizvodnje od preko 5%, izvoza i uvoza od preko 3% odnosno 5% u odnosu na isti kvartal prethodne godine, što je u konačnici dovelo do pada BDP-a od 2,6%⁴. Vrijedi istaći da ovi pokazatelji obuhvataju period K1 2020. godine zaključno sa 31. martom 2020. godine, drugim riječima, pravi utjecaj globalne pandemije Covid-19 na ekonomska kretanja u EU treba očekivati u kvartalima, ako ne i godinama koje slijede. Imajući u vidu sve navedene okolnosti i određene kratkoročne pokazatelje o ekonomskim kretanjima u zemlji i inostranstvu, DEP-a je drastično revidirao svoju projekciju rasta ukupnog izvoza u 2020. godini na -7,1% u odnosu na prethodnu godinu, koja je uslovljena stabilizacijom ekonomskih prilika u glavnim trgovinskim partnerima u drugoj polovini tekuće godine. Trenutno raspoloživi podaci o vanjskotrgovinskoj robnoj razmjeni za period januar-april 2020. godine već ukazuju na drastično slabljenje iste u odnosu na prethodnu godinu. Naime, prema podacima BHAS-a, u prva 4 mjeseca 2020. godine izvoz roba iz Bosne i Hercegovine smanjen je za 12,7% u odnosu na isti period prethodne godine, dok je s druge strane pad uvoza roba u Bosnu i Hercegovinu iznosio 14,8%⁵. S druge strane, iako precizni podaci o izvozu usluga tokom posmatranog perioda nisu bili raspoloživi u vrijeme pripreme ovog izvještaja, gotovo sigurno se može pretpostaviti da će isti biti veoma nepovoljni. U skladu sa novonastalim okolnostima, u prvoj polovini godine realno je očekivati i slabljenje ostalih agregata ekonomskog rasta, kako što su privatna potrošnja i investicije (domaća tražnja), tako da projekcija kretanja uvoza u 2020. godini iznosi oko -5,8% u odnosu na prethodnu godinu⁶. Ako se ima u vidu da Bosnu i Hercegovinu u vanjskotrgovinskom smislu karakterizira neuravnoteženost izvoza (42% BDP-a) i uvoza (56% BDP-a), ovo usporavanje razmjene bi rezultiralo smanjenjem trgovinskog bilansa od oko 2% u realnom smislu, čiji bi utjecaj na ekonomski rast bio djelomično pozitivan. Ovo ne predstavlja nikakvo iznenađenje s obzirom na to da je Bosna i Hercegovina zemlja sa visokom uvoznom zavisnošću, a sličan scenarij je zabilježen i tokom svjetske ekonomske krize u 2009. godini.

S druge strane, ako se ima u vidu strukturalna kompozicija i kretanje ekonomskog rasta u Bosni i Hercegovini, vrijedi istaći da je tokom prethodnih godina domaća tražnja ili preciznije privatna potrošnja predstavljala ključnu determinantu ekonomskih kretanja. Međutim, u skladu sa usporavanjem ukupne privredne aktivnosti u zemlji uslijed izbijanja pandemije virusa Covid-19 tokom 2020. godine očekuje se i pad privatne potrošnje od 2,8% u realnom smislu u odnosu na prethodnu godinu. Glavnu determinantu ovog smanjenja privatne potrošnje predstavljaju već izvjestan pad broja zaposlenih, smanjenja plata i doznaka građana iz inostranstva, što će znatno oslabiti raspoloživi dohodak građana. Pad doznaka bh. građana iz inostranstva vrlo vjerovatno

³ DG ECFIN, „ Spring 2020 Economic Forecast: A deep and uneven recession, and uncertain recovery“, May 2020

⁴ Eurostat, „ Euroindicators“ 81/2020. 15 May 2020.

⁵ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, saopćenje, „Statistika robne razmjene BiH s inostranstvom, januar-april 2020. godine“, Maj .2020. godine.

⁶ Projekcije DEP-a, maj 2020. godine

će imati implikacije na vanjsku održivost zemlje, što bi se moglo manifestirati povećanjem deficita tekućeg računa u okviru BDP na 4%, što predstavlja povećanje od preko 1. p.p u odnosu na prethodnu godinu. S druge strane, tokom trajanja pandemije očekuje se pojačani angažman institucija u okviru borbe za zaštitu javnog zdravlja, kao i saniranje ekonomskih posljedica Covid-19. U skladu s tim tokom 2020. godine očekuje se dosta jači rast javne potrošnje u odnosu na višegodišnji prosjek i iznosi 2,5% u odnosu na prethodnu godinu, tako da bi ova kategorija imala pozitivan doprinos ekonomskom rastu. Zastupljenost investicija u strukturi BDP-a iznosi oko 18%, pri čemu privatne investicije iznose više od 4/5, a ostatak se odnosi na javne investicije u Bosni i Hercegovini. Neizvjesnost i turbulencije, kako na međunarodnom tako i na domaćem tržištu, prilično negativno bi se mogle odraziti na kretanja investicionih ulaganja u 2020. godini. Ovo se prevashodno odnosi na privatne investicije u okviru kojih se očekuje pad od 8,5%. S druge strane, povećanje javne potrošnje kroz izdvajanja za javno zdravstvo i podršku privredi vrlo vjerovatno će se odraziti i na javne investicije u okviru koji se očekuje pad od oko 8%. Imajući u vidu navedene međunarodne okolnosti i trenutno stanje u ekonomiji Bosne i Hercegovine, pod pretpostavkom da širenje pandemije Covid-19 bude ograničeno za prvu polovinu godine, na kraju 2020. godine u Bosni i Hercegovini se može očekivati realni pad BDP-a od oko 3% u odnosu na prethodnu godinu.

Pretpostavke kretanja BDP-a u periodu 2021 - 2023. godine

Ključno uporište za kretanje makroekonomskih parametara u Bosni i Hercegovini u periodu 2021 - 2023. godine predstavlja poboljšanje eksternog okruženja. Međutim, kao što je ranije navedeno, Svjetska zdravstvena organizacija (dalje u tekstu WHO), kao jedina mjerodavna međunarodna institucija, još uvijek nije zvanično izdala saopćenje o dužini trajanja globalne pandemije Covid-19. S druge strane, određene međunarodne finansijske institucije, kao što je MMF, za 2021. godinu očekuju snažan oporavak svjetske ekonomije sa očekivanom stopom ekonomskog rasta od 5,8%, dok EK predviđa rast od 6,1% za područje EU, što djeluje prilično optimistično. U vezi s tim, projekcije DEP-a za srednjoročni vremenski period glavno uporište imaju u projekcijama navedenih međunarodnih institucija i zasnovane su na pretpostavci da je pandemija virusa kratkotrajna pojava, odnosno da će biti prevaziđena u drugoj polovini 2020. godine. Stoga, preduvjet realizacije navedenih projekcija predstavlja prevazilaženje novonastalih okolnosti u kratkom roku, poboljšanje međunarodnog ekonomskog okruženja kao i implementacija kako interventnih tako i strukturnih reformi u zemlji kako bi se ojačao doprinos internih dinamika u ekonomskom rastu u Bosni i Hercegovini. Pod pretpostavkom materijalizacije navedenih okolnosti prema projekcijama DEP-a u periodu 2021 - 2023. godine u Bosni i Hercegovini se očekuje nastavak trenda ekonomskog rasta od oko 3% na godišnjem nivou (2021: 3,1%, 2022: 3,3% i 2023: 3,5%). Pretpostavlja se da bi ključni oslonac ekonomskog rasta tokom ovog perioda trebala predstavljati domaća tražnja kroz povećanje privatne potrošnje i investicija. Naime, povećanje ukupne ekonomske aktivnosti u zemlji uz očekivano povećanje industrijske proizvodnje i građevinskih radova praćeno povećanjem broja zaposlenih i prihoda od izvoza (roba i usluga) trebalo bi rezultirati povećanjem raspoloživog dohotka građana, a samim tim i povećanjem privatne potrošnje koja će kao i prethodnih godina predstavljati ključni oslonac ekonomskog rasta. Tako se u periodu 2021 - 2023. godine očekuje prosječna stopa rasta privatne potrošnje od oko 2% (2021: 2,0%, 2022: 2,1%, 2023: 2,3%). S druge strane, imajući u vidu visok nivo javne potrošnje u okviru BDP-a u Bosni i Hercegovini i napore koji se ulažu kroz proces fiskalne konsolidacije u Bosni i Hercegovini, tokom ovog perioda očekuje se postepena stabilizacija javnih finansija kroz smanjenje javnih rashoda i istovremeno povećanje javnih prihoda kako bi se ograničio rast javne potrošnje. Tako se u periodu 2021-2023 očekuje tek blagi rast javne potrošnje od 0,3% na godišnjem nivou (2021: -0,2%⁷, 2022: 0,7% i 2023: 0,5%). Ako se ima u vidu da bi tokom ovog perioda projicirana stopa ekonomskog rasta bila viša u odnosu na rast javne potrošnje, udio iste u BDP-u bi se djelimično smanjio na

⁷ Vrijedi istaći da je pad javne potrošnje u 2021. godini posljedica baznog efekta (visoke osnovice) iz prethodne godine.

kraju 2023. godine. U ovom vremenskom periodu očekuje se da bi mjerama fiskalne politike dio sredstava uštede po osnovu tekuće potrošnje trebao biti kanaliziran u svrhu jačanja investicione potrošnje u Bosni i Hercegovini. Samim tim, uz poboljšanje poslovnog ambijenta, investicije bi za razliku od prethodnih godina mogle imati značajniji rast a samim tim i veći doprinos u očekivanom rastu BDP-a. U periodu 2021 - 2023. godine u Bosni i Hercegovini se očekuje povećanje ukupnih investicija po prosječnoj godišnjoj stopi rasta od oko 8% (2021: 7,1%, 2022: 8,7%, 2023: 7,7%). U ovom vremenskom okviru pored povećanja privatnih investicija koje čine većinski dio ukupnih investicija (oko 85% ukupnih investicija), kao što je to i ranije navedeno, očekuje se i značajniji doprinos javnih investicija. Smatra se da bi napredak u procesu evropskih integracija u kombinaciji sa unapređenjem poslovnog okruženja kroz reformske procese moglo povećati interes kako domaćih tako i stranih investitora za investiciona ulaganja u Bosnu i Hercegovinu. S druge strane, s obzirom na strukturu i poziciju ekonomije Bosne i Hercegovine, smatra se da će javne investicije predstavljati nešto važniju polugu za podsticanje ekonomskog rasta u srednjem roku. Projekti u okviru izgradnje putne infrastrukture i energetske projekti, kao i raspoloživost sredstava kod međunarodnih finansijskih institucija bi uz adekvatnu i pravovremenu implementaciju istih mogli rezultirati godišnjim povećanjem javnih investicija od preko 10%. Tako bi u srednjoročnom vremenskom okviru udio javnih investicija u okviru BDP-a u Bosni i Hercegovini bio povećan na preko 3,5% BDP-a.

Povoljnije eksterno okruženje uz unapređenje industrijske baze i podizanje konkurentnosti predstavljaju preduvjet poboljšanja vanjskotrgovinske razmjene sa svijetom. Samo pod uvjetom materijalizacije navedenih eksternih pretpostavki u periodu 2021 - 2023. godine može se očekivati porast vanjskotrgovinske razmjene sa svijetom. U tom slučaju u Bosni i Hercegovini se može očekivati prosječni godišnji rast izvoza od preko 6% pri čemu bi projicirani rast roba i usluga bio prilično ujednačen. Tako bi tokom ovog perioda zahvaljujući ovom izvoznom rastu udio izvoza u BDP-u bio povećan sa 40% u 2021. godini na oko 44% na kraju 2023. godine. S druge strane, očekuje se da bi se uvoz u ovom periodu trebao kretati po nešto sporijoj godišnjoj stopi rasta od 4,5%. Tokom ovog perioda očekuje se prilično izbalansiran rast uvoza roba i rast uvoza usluga. Posljedica ovakvog kretanja uvoznog rasta bilo bi povećanje udjela uvoza u BDP-u sa 54% BDP-a u 2021. godini na oko 57% na kraju 2023. godine. Nešto snažniji rast izvoza u odnosu na rast uvoza u srednjem roku bi rezultirao postepenom stabilizacijom vanjskotrgovinskog bilansa kao udio u BDP-u na oko 13%, odnosno neutralnim doprinosom ekonomskom rastu, dok bi pokrivenost uvoza izvozom zaključno sa 2023. godinom trebala iznositi oko 77%.

Rizici

Rizici za ostvarivanje navedenih projekcija se mogu klasificirati u dvije grupe, i to na vanjske i unutrašnje, pri čemu su vanjski rizici dosta izvjesniji i utjecajniji na kretanje ekonomskog rasta u Bosni i Hercegovini. Pored činjenice da su raspoloživi izvještaji međunarodnih institucija već ranije najavljivali slabljenje ekonomske aktivnosti u eksternom okruženju, izbijanje globalne epidemije virusa Covid-2019 se nametnulo kao ultimativni primarni rizik po realizaciju ovih projekcija iz osnovnog scenarija. Preduvjet za materijalizaciju navedenih projekcija makroekonomskih pokazatelja predstavlja prevazilaženje novonastalih izazova u što kraćem roku. S druge strane, prijetnju realizaciji ovih projekcija predstavljaju i unutrašnji izazovi, odnosno unutrašnji rizici u Bosni i Hercegovini. Unutrašnje rizike predstavljaju složen sistem donošenja odluka i spor tempo provođenja ekonomskih reformi u zemlji. Eventualna kašnjenja u implementaciji interventnih mjera uslijed pandemije Covid-19 i kao i provođenju općih strukturalnih reformi moglo bi se negativno odraziti na ukupni ekonomski rast.

Što se tiče rizika u srednjem roku za period 2021 - 2023. godine, oni se odnose na migraciju stanovništva iz Bosne i Hercegovine, posebno mladog, obrazovanog i kvalificiranog kadra, što bi moglo rezultirati smanjenjem produktivnosti i sporijim rastom BDP-a od projektiranog.

Industrijska proizvodnja

Pregled industrijske proizvodnje u 2019. godini i projekcija kretanja za 2020. godinu

Statistički podaci BHAS-a za 2019. godinu ukazuju na to da je Bosna i Hercegovina nakon dugo godina zabilježila izrazito nepovoljan rezultat kada je u pitanju kretanje fizičkog obima industrijske proizvodnje. Naime, prema preliminarnim podacima BHAS-a za 2019. godinu, Bosna i Hercegovina je zabilježila pad fizičkog obima industrijske proizvodnje od 5,5% u odnosu na prethodnu godinu.⁸ Ovo smanjenje fizičkog obima industrijske proizvodnje predstavlja najznačajniji pad proizvodnje još od vremena svjetske ekonomske krize. Ključne razloge za ovakva kretanja u okviru industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini predstavljaju usporavanje privredne aktivnosti u glavnim trgovinskim partnerima kao i izazovi sa kojima se susreću domaće kompanije u pojedinim privrednim granama. Naime, prema podacima EUROSTAT-a u 2019. godini došlo je do smanjenja fizičkog obima industrijske proizvodnje u zemljama EU28 od 0,8%. Posmatrano po zemljama, najznačajnija smanjenja fizičkog obima industrijske proizvodnje su zabilježena u Njemčkoj 4,7%, Italiji 1,2%, kao i zemljama regiona Crna Gora 7,6%, Turska 1,5% i Srbija 0,2%.⁹ Pregled kretanja industrijske proizvodnje po sektorima se značajnije ne razlikuje od kretanja ukupne industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini, pošto je pad proizvodnje zabilježen u okviru svih sektora. Tako je najviša stopa pada proizvodnje zabilježena u okviru sektora za proizvodnju električne energije i iznosila je 8,2% u odnosu na prethodnu godinu. Pad proizvodnje električne energije je posljedica podjednagog smanjenja proizvodnje kako u hidroelektranama, tako i u termoelektranama. Pored pada u proizvodnji električne energije, tokom 2019. godine registrirano je i smanjenje proizvodnje u okviru sektora rudarstva od 3,7%, što je ponajviše posljedica smanjenja proizvodnje u rudnicima uglja i lignita od oko 7,3% u odnosu na isti period prethodne godine. S druge strane, u okviru izvozno orijentirane prerađivačke industrije tokom 2019. godine došlo je do smanjenja proizvodnje od 5% u odnosu na prethodnu godinu. Ovaj pad proizvodnje u okviru prerađivačke industrije uzrokovan je usporavanjem ekonomske aktivnosti u glavnim trgovinskim partnerima, odnosno slabljenjem izvozne tražnje za proizvodima iz Bosne i Hercegovine. Detaljnijim uvidom u strukturu prerađivačke industrije vidljivo je da su tokom 2019. godine najznačajnija smanjenja proizvodnje zabilježena u okviru izvozno orijentiranih grana kao što su: naftni derivati i koks, proizvodnja tekstila i duhanska proizvodnja gdje su registrirane dvocifrene stope pada proizvodnje. Pored ovih industrijskih grana smanjenja proizvodnje su zabilježena i u okviru proizvodnje hemikalija i hemijskih proizvoda, drvoprerade (osim namještaja), kože, te proizvodnje baznih metala od oko 10% respektivno u odnosu na isti period prethodne godine. S druge strane, povećanja proizvodnje u okviru prehambene industrije i građevinskog materijala od oko 4,7%, kao i drugih industrijskih grana nisu bili dovoljni da bi se spriječio pad proizvodnje u okviru prerađivačke industrije, odnosno ukupne industrijske proizvodnje u odnosu na prethodnu godinu.

Projekcije kretanja industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini u 2020. godini trenutno je vrlo teško predvidjeti s obzirom na to da je ista i tokom prethodne godine pokazala vidljive slabosti koje su se manifestirale padom fizičkog obima proizvodnje. Pored ovoga, neizvjesnost uzrokovana novonastalim okolnostima - pojavom epidemije virusa Covid-2019 dodatno usložnjava izradu projekcija kretanja fizičkog

⁸ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, saopćenje, „Indeks obima industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini za decembar 2019. godine-prethodni podaci“, 28. 1. 2020. godine.

⁹ EUROSTAT, Production in Industry January –December 2019 /January-December 2018 (seasonally & calendar adjusted data)

obima industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini. Tehnološka struktura proizvodne baze, kao i njena visoka zavisnost od kretanja na tržištima glavnih trgovinskih partnera u prethodnom periodu pokazala je sve ranjivosti industrije, a naročito prerađivačke industrije u Bosni i Hercegovini. Stoga će privredna kretanja u okviru glavnih trgovinskih partnera u 2020. godini u najvećoj mjeri odrediti kretanje fizičkog obima proizvodnje, broja zaposlenih i nivo investicionih ulaganja u okviru industrijskog sektora u Bosni i Hercegovini. Trenutno raspoloživi statistički podaci o kretanju fizičkog obima industrijske u K1 2020. godine ukazuju intenziviranje negativnog trenda iz prethodne godine uslijed širenja globalne pandemije virusa Covid-19. Naime, prema preliminarnim podacima BHAS-a za K1 2020. godine Bosna i Hercegovina je zabilježila pad fizičkog obima industrijske proizvodnje od 3,8% u odnosu na isti period prethodne godine, dok je pad u martu u odnosu na isti mjesec prethodne godine iznosio skoro 10%¹⁰. Ako se kretanje fizičkog obima industrijske proizvodnje posmatra po sektorima, vidljivo je da je pad proizvodnje posljedica smanjenja proizvodnje u okviru prerađivačke industrije od 8,1% u odnosu na K1 2019. godine, dok je pad u martu mjesecu iznosio čak 16,1%. Ovaj pad proizvodnje je prilično razumljiv ako se ima u vidu struktura prerađivačke industrije u Bosni i Hercegovini koja je prilično izvozno orijentirana i našla se na direktnom udaru uslijed širenja pandemije Covid-19. Tako su najznačajnija smanjenja proizvodnje registrirana u okviru izvozno orijentiranih grana gdje su registrirane dvocifrene stope pada proizvodnje. Prema podacima BHAS-a za K1 2020. godine registrirane stope kretanja proizvodnje po granama su iznosile: bazni metali -33,4%, namještaj -22,2%, auto-dijelovi oko -20%, koks i naftni derivati -15,3%, mašine i uređaji -10%, hemijski proizvodi -9,3%, odjeća i obuća oko -10%. S druge strane, u okviru sektora rudarstvo i proizvodnja električne energije čija kretanja su determinirana domaćom tražnjom registrirana su povećanja proizvodnje od 6,1% odnosno 3,1%. Ova povećanja proizvodnje u određenoj mjeri su ublažile pad ukupnog obima fizičkog obima industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini u K1 2020. godine. Imajući u vidu ranije navedena međunarodna kretanja i strukturalnu kompoziciju industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini na kraju 2020. godine se može očekivati pad fizičkog obima industrijske proizvodnje.

Projekcija kretanja bh. industrijske proizvodnje za period 2021 - 2023. godine

Kretanje fizičkog obima industrijske proizvodnje u srednjem roku uglavnom će zavisiti od privrednih kretanja na tržištima glavnih trgovinskih partnera kao što je to bio slučaj i u dosadašnjem periodu. Ukoliko posljedice novonastalih okolnosti (pandemija Covid-19) budu sanirane u kraćem roku tokom ovog perioda u Bosni i Hercegovini se može očekivati osjetniji ekonomski napredak u okviru kojeg bi dešavanja u industrijskoj proizvodnji trebala imati centralnu ulogu. Pored povoljnih eksternih prilika u ovom srednjoročnom vremenskom okviru se očekuje i značajniji utjecaj internih dinamika u funkciji jačanja industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini. Naime, tokom ovog perioda očekuje se da bi reformske mjere na unapređenju poslovnog ambijenta koje provode nadležne institucije u Bosni i Hercegovini trebale polučiti mjerljive rezultate. Poboľšanje poslovnog ambijenta trebalo bi rezultirati povećanjem investicionih ulaganja (domaćih i inostranih), veću iskorištenost postojećih i pokretanje novih kapaciteta, povećanje broja zaposlenih i jačanje konkurentske pozicije proizvođača u Bosni i Hercegovini kako na domaćem tako i na inostranim tržištima. Imajući u vidu sve navedene okolnosti tokom ovog perioda, očekuje se da bi Bosna i Hercegovina u periodu 2021 - 2023. godine trebala ostvarivati nešto više stope rasta fizičkog obima industrijske proizvodnje.

¹⁰Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, saopćenje, „Indeks obima industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini za mart 2019. godine-prethodni podaci“, 20. 4. 2020. godine.

Rizici

Rizici kada je u pitanju industrijska proizvodnja identični su općim rizicima, s tim da se njima još mogu pridodati rizici u vidu nepovoljnih hidrometeoroloških prilika pošto sektor za proizvodnju električne energije u dobroj mjeri zavisi od istih. U srednjem roku rizik za projektirano jačanje industrijske proizvodnje mogla bi predstavljati eventualna usporenja u reformskim procesima koja imaju za cilj unapređenje poslovnog okruženja u zemlji.

Tržište rada

Tržište rada u 2019. godini

Prosječan broj zaposlenih osoba u I-XII 2019. godine uvećan je za 2,6% u odnosu na 2018. godinu i iznosi 823,1 hiljada.¹¹ Najveći doprinos rastu broja zaposlenih osoba bio je u oblasti trgovine, hotelijerstva i ugostiteljstva te prerađivačke industrije. Međutim, stopa rasta broja zaposlenih u prerađivačkoj industriji bila je sporija u poređenju sa 2018. godinom, što može biti posljedica smanjenja obima proizvodnje. U oblasti usluga značajan rast broja zaposlenih osoba bio je i u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane uz povećanje posjeta i noćenja u Bosni i Hercegovini. Prosječan broj registriranih nezaposlenih osoba je iznosio 411,2 hiljada, što je za 9% manje u odnosu na 2018. godinu. Intenzitet smanjenja broja registriranih nezaposlenih osoba bio je veći u poređenju sa 2018. godinom.¹² Anketna stopa nezaposlenosti u Bosni i Hercegovini u 2019. godini je smanjena i iznosi 15,7%. Prosječna neto plaća u Bosni i Hercegovini u 2019. godini iznosila je 921 KM uz nominalni rast od 4,8% u odnosu na 2018. godinu.

Tržište rada - projekcije 2020 - 2023. godine

Prema preliminarnim podacima BHAS-a broj zaposlenih lica u Bosni i Hercegovini u martu 2020. godine iznosio je 830,4¹³ hiljada što je više za 2,2% u odnosu na mart 2019. godine, dok je u odnosu na februar 2020. godine manji za 0,2%. S druge strane, broj registriranih nezaposlenih osoba u martu 2020. godine smanjen za 5,9% u odnosu na mart 2019. godine i iznosio je 398,5 hiljada. Prosječna neto plaća u prvom kvartalu 2020. godine iznosila je 945 KM i veća je nominalno za 4,5% u odnosu na prvi kvartal 2019. godine. Međutim, od aprila 2020. godine mogu se očekivati prve naznake utjecaja pandemije COVID-19 na tržište rada, što pokazuju trenutno raspoloživi podaci entitetskih poreskih uprava. Prema službenim evidencijama iz Jedinstvenog sistema registracije, kontrole i naplate doprinosa Porezne uprave Federacije Bosne i Hercegovine, broj zaposlenih u Federaciji Bosne i Hercegovine u aprilu 2020. godine iznosio je 510.009, što je za 4% manje u poređenju sa aprilom 2019. godine (ili 21.483 zaposlenih). Istovremeno, prema podacima Poreske uprave Republike Srpske, registrirano je 289.225 obveznika doprinosa po osnovama osiguranja koji se tretiraju kao zaposlenje, što je za 2,4% manje u poređenju sa aprilom 2019. godine (ili 7.180 zaposlenih). Sve navedeno ukazuje da bi prosječan broj zaposlenih osoba u Bosni i Hercegovini u 2020. godini uslijed prethodno navedenih dešavanja mogao biti manji u poređenju sa podacima iz 2019. godine. Zasigurno da će prve znake krize osjetiti zaposleni u uslužnim djelatnostima. Zbog očekivanog smanjenja obima poslovne aktivnosti koji proizilazi iz krize izazvane COVID-19 u oblastima turizma (smanjenje broja posjeta i noćenja) a

¹¹ Privremeni podatak.

¹² U 2018. godini prosječan broj registriranih nezaposlenih osoba smanjen je za 7,7% g/g.

¹³ Izvor: BHAS, privremeni podatak.

potom ugostiteljstva, hotelijerstva, zabave, rekreacije i kulture može se očekivati da broj zaposlenih osoba u spomenutim djelatnostima bude niži u odnosu na prethodnu godinu. Pored ovih djelatnosti, u izradi projekcija za tržište rada značajan utjecaj će imati kretanje obima investicija, trgovine i uopće ekonomski rast (pogledati poglavlje o ekonomskom rastu). Zbog toga su u izradi projekcija uzeta u obzir prethodno opisana dešavanja u oblastima prerađivačke industrije i trgovine u 2020. godini koje zapošljavaju najveći broj osoba u Bosni i Hercegovini (oko 39%). Sve navedene promjene bi se negativno odrazile na ukupan broj zaposlenih lica u Bosni i Hercegovini koji bi u 2020. godini mogao biti manji oko 1,5% g/g, što bi utjecalo na rast stope nezaposlenosti.¹⁴ Istovremeno, spomenuta ekonomska kretanja i lošija poslovna klima mogli bi nepovoljno utjecati na zarade radnika u Bosni i Hercegovini, odnosno smanjiti stopu rasta neto plaća u odnosu na prethodnu godinu oko 1,2% g/g.¹⁵ Međutim, projekcije na tržištu rada će zavisiti od navedenih rizika (na kraju teksta) kao i planiranih/implementiranih mjera od strane entitetskih vlada i Vijeća ministara Bosne i Hercegovine u cilju minorizacije posljedica krize izazvane pandemijom COVID-19 kako na ekonomiju tako i na tržište rada.

Izrada srednjoročnog scenarija 2021-2023. godine u oblasti tržišta rada bazirana je na očekivanom ekonomskom rastu i njegovim osnovnim komponentama u posmatranom periodu od strane DEP-a, odnosno na nivou potražnje, trgovine i investicija (detaljnije opisano u poglavlju o ekonomskom rastu). EK u svojim projekcijama (maj 2020) predviđa u 2021. godini rast broja zaposlenih osoba u EU od 3,3% g/g. Time se u 2021. godini očekuje niža stopa nezaposlenosti u EU u poređenju sa prethodnom godinom od 7,9%. Prema projekcijama DEP-a, u 2021. godini se očekuje pozitivan ekonomski rast od 3% g/g u Bosni i Hercegovini. Pored toga, rast obima investicija i trgovine u Bosni i Hercegovini bi se trebao pozitivno odraziti na broj zaposlenih osoba, naročito u sektorima koji su i prethodnih godina zapošljavali najviše osoba u Bosni i Hercegovini. Uz bolje poslovne prilike u oblasti industrije, trgovine ali i pojedinih uslužnih djelatnosti stvorili bi se realni uvjeti za rast broja zaposlenih osoba u posmatranim djelatnostima. Kao i prethodnih godina, očekuje se da bi doprinos rastu broja zaposlenih mogao biti skromniji u javnom¹⁶ sektoru u odnosu na ostala područja djelatnosti. Pored toga, broj zaposlenih osoba u oblasti uslužnih djelatnosti koje su u 2020. godini bile pogođene krizom mogao bi ponovo početi da se uvećava. Generalno, uz bolju poslovnu klimu, kako u Bosni i Hercegovini tako i u okruženju i zemljama EU, očekuje se povećanje broja zaposlenih osoba u periodu 2021 - 2023. godine od 1,7-2,5% g/g uz istovremeno smanjenje broja nezaposlenih osoba, ali i nastavak uvećanja neto plaća od 2,2%-3% g/g. Međutim, pretpostavljeni rizici će bitno determinirati rast broja zaposlenih osoba, ali i neto plaće u periodu na koji se odnose projekcije.

Rizici

Projekcije na tržištu rada u periodu 2020 - 2023. godine određene su značajno dešavanjima u okruženju, odnosno poslovnim ambijentom kako u Bosni i Hercegovini, tako i u EU i regionu. Prema tome, ekstenzija trenutnih dešavanja povodom COVID-19 i na drugu polovinu godine bi se mogla loše odraziti na ekonomiju Bosne i Hercegovine a potom i tržište rada. Uz niži ekonomski rast od pretpostavljenog i broj zaposlenih osoba bi mogao biti izrazito smanjen. Pored toga, smanjenje radne snage (migracije) i stepen implementacije planiranih strukturnih reformi u Bosni i Hercegovini mogao bi utjecati na posmatrane indikatore tržišta rada, odnosno na nivo kupovne moći i životnog standarda. Sve navedene promjene ujedno predstavljaju osnovne rizike za projekcije na tržištu rada.

¹⁴ Poređenja radi, kao posljedica ekonomske krize u 2009. godini, broj zaposlenih osoba u Bosni i Hercegovini prvi put je smanjen 2010. godine (-0,8% g/g), odnosno u prosjeku perioda 2010 - 2012. godine je smanjen oko -0,7%.

¹⁵ Poređenja radi, kao posljedica ekonomske krize u 2009. godini, realni rast prosječne neto plaće u Bosni i Hercegovini prvi put je smanjen 2010. godine (-1,1%), zbog nešto više inflacije. Nominalni rast prosječne neto plaće bio je pozitivan u posmatranoj godini.

¹⁶ U analizi se misli na djelatnosti javne uprave, zdravstva i obrazovanja.

Cijene

Cijene u 2019. godini

Prosječan rast ukupnog nivoa cijena u Bosni i Hercegovini u 2019. godini bio je znatno sporiji u odnosu na prethodnu godinu.¹⁷ U periodu I-XII 2019/I-XII 2018 prosječna inflacija mjerena indeksom potrošačkih cijena je iznosila 0,6%. Niskoj stopi inflacije doprinijelo je smanjenje, kao i skroman rast cijena u pojedinim odjeljcima indeksa potrošačkih cijena. U periodu I-XII 2019/I-XII 2018 najbrži rast cijena bio je u odjeljku alkoholnih pića i duhana (5,1%). Rast cijena duhana i cigareta u 2019. godini podstaknut je povećanjem akciza na duhan i cigarete, odnosno usklađivanjem sa zakonodavstvom EU.¹⁸ U odjeljku stanovanja, vode, el. energije, plina i dr. energenata cijene su u posmatranom periodu uvećane za 2,4% g/g zbog povećanja cijena tečnih i čvrstih goriva, vodosnabdijevanja, plina i najamnina za stanovanje. U odjeljku hrane i bezalkoholnih pića cijene su uvećane za 1,1% u posmatranom periodu, što je posljedica povećanja cijena hrane jer su cijene bezalkoholnih pića smanjene. Cijene u odjeljku prijevoza bile su veće za 1% u odnosu na 2018. godinu.

Cijene - projekcija 2020 - 2023. godine

U periodu I-III 2020. godine u Bosni i Hercegovini je registrirana inflacija od 0,4% u poređenju sa istim periodom 2019. godine. Smanjenje cijena u odjeljcima odjeće i obuće, namještaja, kućnih uređaja i redovnog održavanja kuće, te ostalih dobara i usluga doprinijelo je niskoj stopi inflacije u Bosni i Hercegovini. Pored toga, skroman rast cijena u pojedinim odjeljcima također je doprinio niskoj stopi inflacije. Tako su u odjeljku prijevoza cijene u periodu I-III 2020/I-III 2019 smanjene za 0,4% g/g. Kretanje cijene sirove nafte utjecalo je na niže cijene u ovom odjeljku. U odjeljku hrane i bezalkoholnih pića cijene su uvećane za 1,1% u periodu I-III 2020/I-III 2019. Istovremeno, u odjeljku stanovanja, vode, el. energije, plina i dr. energenata cijene su uvećane za 0,8% g/g uglavnom uslijed promjene cijena plina, tečnih goriva, vodosnabdijevanja i najamnina za stanovanje. Najbrži rast cijena u posmatranom periodu bio je u odjeljku alkoholnih pića i duhana (5,5% g/g). Od 1. januara 2020. godine nastavljena je harmonizacija akcizne politike u Bosni i Hercegovini sa politikom akciza na cigarete u EU.¹⁹

Na osnovu raspoloživih podataka može se pretpostaviti da kretanje inflacije u Bosni Hercegovini značajno određuje nivo cijena energenata, odnosno nafte, hrane, akciza, cijena komunalija i sl. Buduća kretanja cijena također u 2020. godini podliježu velikoj neizvjesnosti koja proizlazi iz epidemije COVID-19. Prema analizi²⁰ Banke Slovenije, zbog manje potražnje povezane sa izbijanjem COVID-19, kao i porasta ponude nafte (koja je rezultat cjenovnog rata između Saudijske Arabije i Rusije), globalne cijene nafte padaju. U analizi se također navodi da bi prekidi uvoza zajedno sa padom ekonomske aktivnosti mogli u kratkom roku dovesti do većih cijena specifičnih proizvoda, dok bi cijene hrane mogle porasti u slučaju uvoznih barijera. Pored toga, u

¹⁷ Inflacija u Bosni i Hercegovini u periodu I-XII 2018. godine je iznosila 1,4% g/g.

¹⁸ Minimalna akciza za pakovanje cigareta od 20 komada iznosi 2,86 KM, a specifična akciza 1,65 KM za isto pakovanje. Akciza na duhan za pušenje utvrđuje se u visini 80% minimalne akcize na cigarete utvrđene u članu 3. stav (3) ove odluke iskazane za 1000 komada cigareta i iznosi 114,40 KM po kilogramu. Izvor: Odluka o utvrđivanju specifične i minimalne akcize na cigarete i iznos akcize na duhan za pušenje za 2019. godinu. Pored provođenja akcizne politike na cigarete i duhan u julu 2019. godine također je došlo do poskupljenja cijena cigareta pojedinih proizvođača, što je dodatno utjecalo na rast cijena ovog proizvoda.

¹⁹ Upravni odbor Uprave za indirektno oporezivanje donio je Odluku o utvrđivanju specifične i minimalne akcize na cigarete i iznos akcize na duhan za pušenje za 2020. godinu. Minimalna akciza za pakovanje cigareta od 20 komada iznosi 3,04 KM, a specifična akciza iznosi 1,65 KM za pakovanje cigareta od 20 komada. Akciza na duhan za pušenje utvrđuje se u visini od 80% minimalne akcize na cigarete utvrđene u članu 3. stav (3) ove odluke iznosi 121,6 KM po kilogramu. Izvor: Odluka o utvrđivanju specifične i minimalne akcize na cigarete i iznos akcize na duhan za pušenje za 2020. godinu.

²⁰ Izvor: <http://bankaslovenije.blob.core.windows.net/publication-files/prikazi-in-analize-marec-2020.pdf>

posljednjim raspoloživim projekcijama²¹ EK (maj 2020, tabela ispod) također se očekuju znatno niže cijene sirove nafte u 2020. godini u odnosu na 2019. godinu (-40,1% g/g). Ukupna inflacija u EU bi mogla biti značajno niža i iznositi oko 0,6% (u 2019. je iznosila 1,4%). Slična predviđanja ima i MMF u svojim posljednjim projekcijama²² (WEO, april 2020) gdje se navodi da bi cijena sirove nafte u 2020. godini mogla biti niža za 42% u odnosu na prethodnu godinu. Uzimajući u obzir sva navedena dešavanja u svijetu ali i domaće faktore u Bosni i Hercegovini, u 2020. godini se može također očekivati deflacija od 0,5%²³ u odnosu na prošlu godinu. Međutim, projekcije inflacije će zavisiti od navedenih rizika (na kraju teksta) i preduzetih mjera od strane svih nivoa vlasti koje bi mogle utjecati na nivo cijena u Bosni i Hercegovini.

Na osnovu toga projekcije inflacije u Bosni i Hercegovini u periodu 2021 - 2023. godine su zasnovane na promjenama cijena sirove nafte na svjetskom tržištu, cijenama hrane, akcizama na određene proizvode, cijenama komunalija i sl. EK u svojim projekcijama očekuje rast inflacije u EU u 2021. godini od 1,3% uz rast cijena sirove nafte od 4,8% g/g. Slične projekcije o kretanju inflacije i cijena sirove nafte predstavio je MMF (tabela ispod). Pod pretpostavkom da cijene nafte i hrane²⁴ umjereno rastu kao i cijene komunalija u periodu 2021-2023. godine, u Bosni i Hercegovini se može očekivati rast cijena od 1,2%-1,4%. Pored toga, inflaciju u Bosni i Hercegovini će također determinirati period provođenja akcizne politike na cigarete i duhan (harmonizacija sa EU legislativom).

Tabela 1.2: Cijena sirove nafte i inflacija, projekcije za period 2020 - 2023. godine

	2019	2020	2021	2022	2023
Inflacija - Bosna i Hercegovina	0,6%	-0,5%	1,2%	1,3%	1,4%
Evropska komisija projekcije (maj 2020) ispod:					
Inflacija - eurozona	1,2%	0,2%	1,1%	n/a	n/a
Inflacija - EU	1,4%	0,6%	1,3%	n/a	n/a
Cijena sirove nafte, brent \$/barel	64,1	38,4	40,2	n/a	n/a
Sirova nafta, stopa rasta g/g	-10,4%	-40,1%	4,8%	n/a	n/a
Međunarodni monetarni fond projekcije (april 2020) ispod:					
Inflacija - eurozona	1,2%	0,2%	1,0%	n/a	n/a
Inflacija - EU	1,4%	0,6%	1,2%	n/a	n/a
Cijena sirove nafte, \$/barel	61,4	35,6	37,9	n/a	n/a
Sirova nafta, stopa rasta g/g	-10,2%	-42,0%	6,3%	n/a	n/a

Izvor: Historijski podaci za Bosnu i Hercegovinu preuzeti sa BHAS, DEP projekcije za 2020 - 2023. godine

Rizici

Projekcije inflacije u osnovnom scenariju se oslanjaju na kretanje cijena sirove nafte i hrane kao faktora koji značajno determiniraju kretanje cijena u Bosni i Hercegovini. Pored toga, treba uzeti u obzir domaće faktore koji određuju inflaciju, kao što su akcize na pojedine proizvode, cijene komunalija i sl. Ukoliko bi cijene sirove nafte u periodu 2020-2023. godine bile drugačije od pretpostavljenih u osnovnom scenariju, to bi se odrazilo na ukupan nivo cijena u Bosni i Hercegovini. Nastavak provođenja politike uvećanja akciza na cigarete i duhan također bi mogao determinirati rast cijena u Bosni Hercegovini.

Bankarski krediti i depoziti

²¹ Izvor: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-performance-and-forecasts/economic-forecasts/spring-2020-economic-forecast-deep-and-uneven-recession-uncertain-recovery_en

²² Izvor: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/04/14/weo-april-2020>

²³ U ekstremnom slučaju nivo deflacije bi mogao biti i veći u zavisnosti od toga u kojoj mjeri će se niže cijene nafte na svjetskom tržištu energenata odraziti na ukupan CPI indeks u Bosni i Hercegovini. Pored toga, kretanje cijena hrane u Bosni i Hercegovini će imati značajan utjecaj na ukupan nivo cijena.

²⁴ Prema projekcijama Svjetske banke (april 2020) indeks cijena hrane bi mogao rasti nominalno oko 1,9% g/g.

Procjena kretanja rasta bankarskih kredita i depozita u periodu 2020 - 2023. godine

Prema posljednjim dostupnim podacima od strane Centralne banke Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu CBBiH) došlo je do usporavanja rasta kreditne aktivnosti u odnosu na kraj prošle godine, tako da je stopa rasta na kraju marta 2020. godine iznosila 3,7% g/g. (manje za 2,9 p.p. u odnosu na kraj 2019. godine), dok je ukupna kreditna suma dostigla 20,49 mlrd. KM.

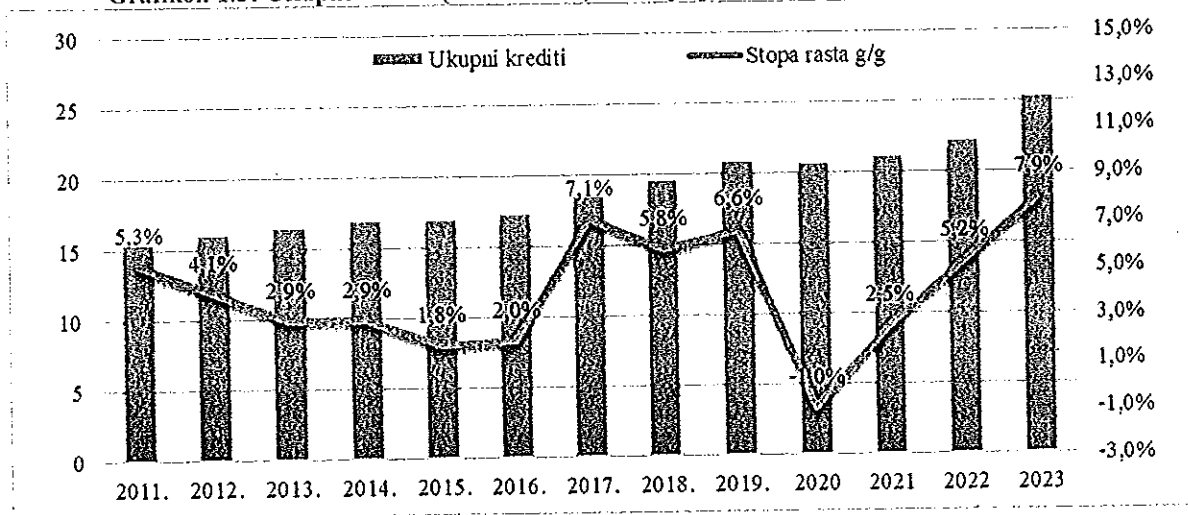
Usporavanje stopa rasta kredita u martu u odnosu na kraj 2019. godine je evidentirano u sektorima stanovništvo (manja za 2,7 p.p.) i nefinansijska preduzeća (manja za 3,8 p.p.), dok su krediti plasirani vladinom sektoru evidentirali povećanje stope rasta kredita (veća za 1,1 p.p.).

Evidentan oštar pad privrednog rasta u svijetu sa još uvijek nesagledivim posljedicama prema Bosni i Hercegovini svakako se već odražava i na pad stopa rasta kreditnog plasmana preventivno u sektoru stanovništva i nefinansijskih preduzeća, dok se može očekivati nešto umjereniji rast kredita općoj vladi. Prema predviđanjima vodećih referentnih ekonomskih institucija, očekuje se ponovo globalna recesija i pad BDP-a u gotovo svim vodećim ekonomijama svijeta (najvjerojatnije slično kao u doba finansijske krize 2008/2009. godine). Prilikom procjene daljnjeg rada bankarskog sektora (tako i kretanja i povrata kreditnih plasmana) od ključnog je značaja procjena dužine trajanja epidemije, odnosno posljedična dužina zatvaranja i ograničenja privrednih aktivnosti. Prilikom procjene nije uzet u obzir utjecaj paketa mjera pomoći privredi od strane vlasti jer u vrijeme pisanja projekcija nisu još implementirani. Jedna od predloženih mjera, uvođenje moratorija na otplatu kredita (trenutno u roku tri mjeseca) sigurno će dovesti do smanjenja likvidnosti ali i efikasnosti poslovanja banaka.

Potrebno je napomenuti da je prilikom procjene kretanja kreditnih plasmana i depozita uzeta mogućnost trajanja pandemije do kraja drugog kvartala 2020. godine uz nastavak umanjenog negativnog utjecaja u trećem i četvrtom kvartalu.

Procjena je da bi ukupni krediti do kraja 2020. godine mogli ostvariti pad uz stopu od (1,0% g/g). U 2021. godini se očekuje stabilizacija ekonomskih kretanja u svijetu što bi omogućilo nesmetan nešto veći rast kreditne aktivnosti sa projiciranom stopom od 2,5% g/g. U 2022. godini bi ponovo došlo do umjerenog rasta kreditne aktivnosti sa stopom 5,2% g/g, te u 2023. godini rast sa stopom 7,9% g/g.

Grafikon 1.3: Ukupni krediti (u mlrd. KM, na kraju perioda) i godišnja stopa promjene

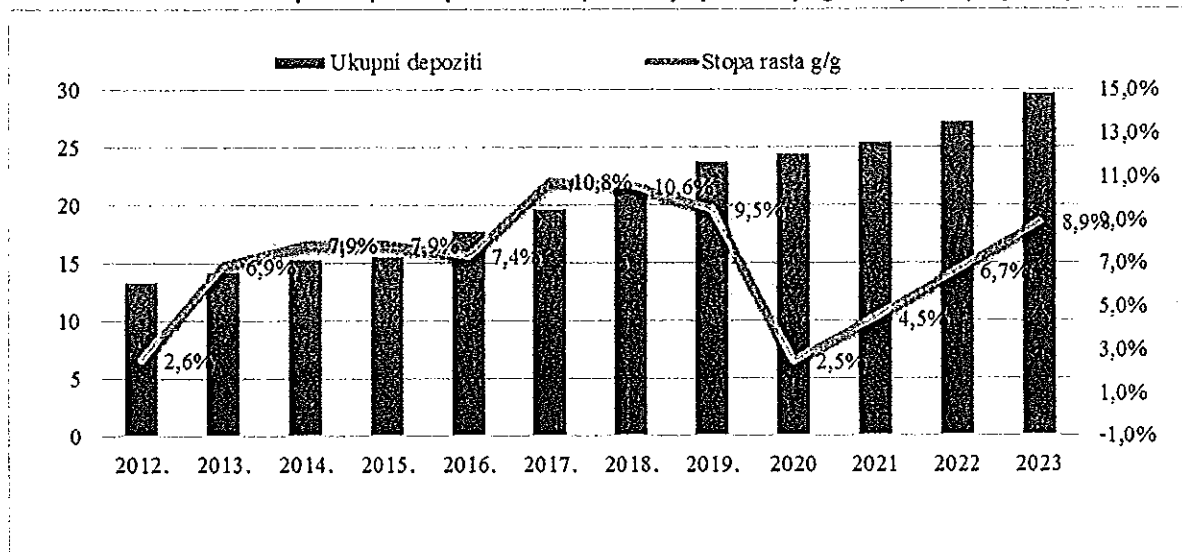
Izvor: DEP procjena

Prema posljednjim dostupnim podacima na kraju marta 2020. godine je došlo do usporavanja rasta depozita koji su uz stopu rasta od 7,2% g/g (manja za 2,3 p.p. u odnosu na kraj 2019. godine) dostigli 23,97 mlrd. KM.

Interesantno je da je u odnosu na kraj 2019. godine došlo do usporavanja stope rasta depozita u svim sektorima osim u sektoru nefinansijskih preduzeća koji su ostvarili rast stope za 5,5 p.p. U istom periodu sektor stanovništva je zabilježio manju stopu rasta za 4,4 p.p. dok su depoziti sektoru opće vlade zabilježili manju stopu za 7,8 p.p.

Smanjenje ekonomske aktivnosti u svijetu i u zemljama okruženja kao i zatvaranje i ograničavanje poslovanja će kroz smanjenje zaposlenosti utjecati inicijalno na veće povlačenje depozita, prvenstveno stanovništva. Procjena je da će do usporavanja rasta ukupne sume depozita u 2020. godini stopa iznositi oko 2,5% g/g. U narednim godinama može se očekivati stabilizacija ekonomskih prilika koja bi se odrazila i na bolje rezultate rada bankarskog sektora (uz poboljšanje finansijskih pokazatelja CAR²⁵, NPL²⁶). Ukupne količine depozita bi se nešto umjerenije povećavale u narednim godinama tako da bi stopa rasta u 2021. godini iznosila 4,5% g/g, u 2022. godini 6,7% g/g te u 2023. godini nakon početka značajnijeg oporavka 8,9% g/g.

Grafikon 1.4: Ukupni depoziti (u mlrd. KM, na kraju perioda) i godišnja stopa promjene

Izvor: DEP procjena

Rizici

Daljnje produženje utjecaja pandemije i mogućnost ponovnog vraćanja (novog vala) uz još nesagledive ekonomske i političke posljedice u svijetu svakako će se odraziti i na Bosnu i Hercegovinu. Produženi pad uz slab oporavak ekonomske aktivnosti u narednim godinama vodećih zemalja u svijetu (prvenstveno zemalja EU, Kine i Sjedinjenih Američkih Država) neminovno bi imao utjecaj i na ekonomski rast Bosne i Hercegovine, odnosno na otežan rad bankarskog sektora.

Vanjski sektor

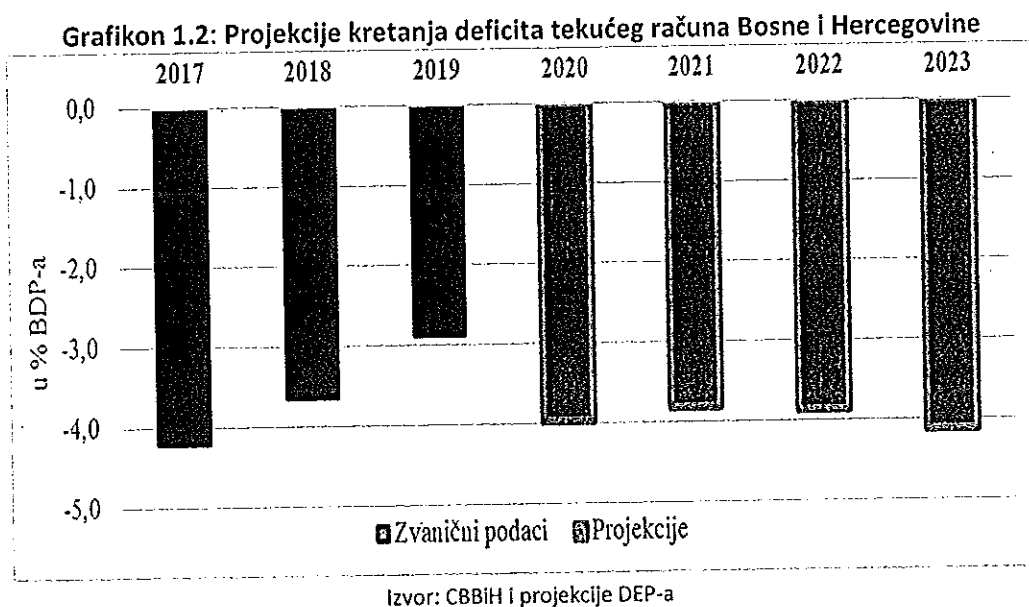
Platni bilans Bosne i Hercegovine

²⁵ CAR- Capital Adequacy ratio-Neto kapital prema ukupnim ponderisanim rizicima.

²⁶ NPL-Non performing loans-nekvalitetni krediti.

Podaci iz platnog bilansa Bosne i Hercegovine ukazuju da su u protekloj 2019. godini zabilježena nepovoljnija kretanja u vanjskotrgovinskoj razmjeni i platnom bilansu zemlje, što je dobrim dijelom uzrokovano usporavanjem ekonomskih aktivnosti kod glavnih vanjskotrgovinskih partnera.

Prema zvaničnim podacima CBBiH za 2019. godinu deficit tekućeg računa u okviru platnog bilansa Bosne i Hercegovine iznosio je 1,2 milijarde KM (odnosno 2,9% BDP-a). Porast nominalnog uvoza roba i usluga u posmatranom periodu iznosio je 1,8%, dok je rast nominalnog izvoza roba i usluga iznosio 0,2%. Tekući neto prilivi novca iz inostranstva su u 2019. godini porasli za 8,2%.

Pretpostavke za platni bilans 2020 - 2023. godine

Na bazi projekcija DEP-a u 2020. godini bi se mogao očekivati nominalni pad vanjskotrgovinskog deficita od 3,6% (uz pad uvoza od 7,6% te pad izvoza od 9%). U periodu 2021 - 2023. godine očekivani nominalni rast vanjskotrgovinskog deficita kretao bi se u intervalu od 0,1-4,3%, kao rezultat porasta stope uvoza (5,8-8,1%) i rasta stope izvoza (7,8-9,4%). Kao udio u BDP-u deficit tekućeg računa, za 2020. godinu, prema projekcijama DEP-a iznosio bi oko -4%, dok bi se za period 2021-2023. godina moglo očekivati da ostane na približno istom nivou (u intervalu od -3,8% do -4,1% BDP-a). Očekuje se da bi se tekući neto prilivi iz inostranstva, u periodu 2020 - 2023. godine, mogli kretati u rasponu od 9,3% do 10,4% BDP-a.

S obzirom na to da je jako teško procijeniti izvore finansiranja deficita tekućeg računa, može se očekivati da će, kao što je to i do sada bio slučaj, deficit tekućeg računa i dalje biti finansiran prilikom prilivima finansijskih sredstva iz inostranstva (kroz socijalne beneficije i doznake građana iz inostranstva, direktne strane investicije, trgovinske kredite te kroz eventualna nova zaduživanja na međunarodnom finansijskom tržištu).

Rizici

Glavni rizici za promjene u kretanju platnog bilansa Bosne i Hercegovine za povećanje, odnosno smanjenje deficita tekućeg računa nalaze se u vanjskotrgovinskom deficitu, tj. u promjenama stopa izvoza i uvoza roba i usluga, kao i promjenama cijena na svjetskom tržištu. Povoljno poslovno okruženje i veća stopa zaposlenosti dijaspore Bosne i Hercegovine mogla bi dovesti do porasta stope tekućih transfera iz inostranstva, a samim time i do povećanja raspoloživog dohotka. Nasuprot tome, u slučaju lošijeg poslovnog okruženja i manje

zaposlenosti dijaspore Bosne i Hercegovine, a time i smanjenih tekućih transfera iz inostranstva raspoloživi dohodak bi bio manji.

Kod finansiranja deficita tekućeg računa najveći rizici se nalaze u smanjenju sredstava strane aktive Bosne i Hercegovine u inostranstvu, nedovoljnim prilivom direktnih stranih investicija, otežanim pristupom trgovinskim kreditima kao i nemogućnost zaduživanja na međunarodnom finansijskom tržištu.

Pregled vanjskotrgovinske robne razmjene za 2019. godinu i projekcije za 2020. godinu

Za razliku od 2018. godine kada je Bosna i Hercegovina zahvaljujući povoljnim poslovnim prilikama u glavnim trgovinskim partnerima ostvarila vrlo dobar vanjskotrgovinski rezultat, to nije bio slučaj u 2019. godini. Naime, prema trenutno raspoloživim podacima BHAS za 2019. godinu u Bosni i Hercegovini je došlo do značajnog slabljenja vanjskotrgovinske robne razmjene sa svijetom koja je dodatno intenzivirana i na samom kraju godine. Općepoznata činjenica je da Bosna i Hercegovina u vanjskotrgovinskom smislu prilično zavisi od ekonomskih kretanja u zemaljama EU, budući da skoro 75% izvoza roba plasira na tržišta zemalja EU, dok se s druge strane oko 60% uvoza snabdijeva iz EU. Stoga, ekonomska kretanja u okviru ovih zemalja uz nivo proizvodnje u okviru domaćeg proizvođačkog sektora skoro u potpunosti determiniraju kretanja vanjskotrgovinske razmjene sa svijetom. Naime, slabljenje ekonomske aktivnosti u zemljama EU dovelo je do slabljenja izvozne tražnje što se manifestiralo smanjenjem proizvodnje u prerađivačkoj industriji i slabljenjem robnog izvoza Bosne i Hercegovine. Tako je Bosna i Hercegovina prema preliminarnim podacima BHAS-a za 2019. godinu zabilježila pad izvoza roba od 3,4% i usporen rast robnog uvoza od 1,2%, što je rezultiralo značajnim povećanjem robnog deficita od 8,6%, dok je pokrivenost uvoza izvozom smanjena za preko 2 p.p.²⁷ S druge strane, trenutno raspoloživi podaci BHAS-a za period januar-april 2020. godine ukazuju da je trend slabljenja vanjskotrgovinske robne razmjene nastavljen i dodatno intenziviran u 2020. godini. Naime, prema ovim podacima, Bosna i Hercegovina je u prva 4 mjeseca 2020. godine zabilježila pad robnog izvoza od 12,7%, dok je pad izvoza roba samo u mjesecu aprilu iznosio 32,7% u odnosu na isti mjesec prethodne godine.²⁸ Ovaj pad robnog izvoza na samom početku 2020. godine je očigledan primjer negativnih posljedica globalne pandemije virusa Covid-19 na privredna kretanja u Bosni i Hercegovini. S druge strane, usporavanje privredne aktivnosti u zemlji i slabljenje domaće tražnje rezultirali su smanjenjem robnog uvoza od 14,8% u periodu januar-april 2020. godine u odnosu na isti period prethodne godine. Posmatrano na mjesečnom nivou, pad robnog uvoza u aprilu 2020. godine u odnosu na isti mjesec prethodne godine iznosio je 35,2%. Ovakva kretanja izvoza i uvoza i generalno niži nivo ekonomske aktivnosti u zemlji doveli su smanjenja vanjskotrgovinskog robnog deficita u određenoj mjeri. Ako se ima u vidu postojeći trend slabljenja vanjskotrgovinske robne razmjene u svijetu, kao i novonastale okolnosti sa izbijanjem globalne epidemije virusa Covid-2019, onda nije teško zaključiti da će 2020. godina biti naročito izazovna kada je u pitanju vanjskotrgovinska robna razmjena Bosne i Hercegovine. Čak i ukoliko ovi problemi budu kratkotrajnog karaktera (P1 2020), u Bosni i Hercegovini se može očekivati značajno slabljenje izvoza i uvoza roba. U osnovnom scenariju prema kome bi ovi problemi bili prevaziđeni u drugoj polovini 2020. godine u Bosni i Hercegovini se očekuje pad ukupnog izvoza od 7,1% u odnosu na prethodnu godinu. S druge strane, sasvim je izvjesno da će uslijed usporavanja ukupne ekonomske aktivnosti (pad potrošnje, proizvodnje i investicija) doći i do pada uvoza sa očekivanom stopom pada od oko 5,8% u realnom smislu.

²⁷Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, saopćenje, „Statistika robne razmjene BiH s inostranstvom, januar-decembar 2019. godine“, 20.01.2020. godine.

²⁸ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, saopćenje, „Statistika robne razmjene BiH s inostranstvom, januar-april 2020. godine“, 20. 5. 2020. godine.

Projekcija kretanja vanjskotrgovinske razmjene za period 2021 - 2023. godine

Kretanje privrednih aktivnosti u eksternom okruženju u srednjoročnom periodu zasigurno će predstavljati glavnu determinantu kretanja vanjskotrgovinske robne razmjene u Bosni i Hercegovini u ovom periodu. Samo pod pretpostavkom poboljšanja privredne aktivnosti i saniranja novonastalih globalnih ekonomskih izazova Covid-19 s kojima se suočava svjetska ekonomija moguće je očekivati i poboljšanje vanjskotrgovinske razmjene u Bosni i Hercegovini. Dakle, u slučaju da navedene okolnosti budu prevaziđene, projekcija DEP-a je da bi se u Bosni i Hercegovini u periodu 2021 - 2023. godine moglo očekivati povećanje ukupnog izvoza sa godišnjim stopama rasta od 6,1%, 5,9% i 7,1% u realnom smislu respektivno. Ovo povećanje izvoza uvjetovano je stabilnom izvoznom tražnjom, proširenjem proizvodne baze i podizanjem konkurentnosti u zemlji. S druge strane, povećanje ekonomske aktivnosti u zemlji, odnosno rast domaće tražnje u okviru sektora stanovništva i korporativnog sektora kroz nešto brži rast potrošnje i investicija trebali bi rezultirati i povećanjem uvoza Bosne i Hercegovine. Prema projekcijama DEP-a očekuje se da stope rasta uvoza budu nešto niže u odnosu na izvoze i trebale bi se kretati od 4,0% u 2021. godini, 4,5% u 2022. godini, i 5,1% u 2023. godini. Više stope rasta izvoza od uvoznih u srednjem roku bi trebale rezultirati povećanjem izvozne zastupljenosti u BDP-u na oko 45% zaključno sa 2023. godinom. S druge strane, s obzirom na nešto sporiji rast uvoza očekuje se da bi se zaključno sa 2023. godinom uvoz u okviru BDP-a trebao zadržati na oko 58% BDP-a. Rezultat ovakvih trendova kretanja izvoza i uvoza bilo bi postepeno smanjenje vanjskotrgovinskog deficita na oko 13% BDP-a, veći doprinos ekonomskom rastu i poboljšana pokrivenost uvoza izvozom na skoro 78% zaključno sa 2023. godinom.

Rizici

Osnovni rizik za realizaciju projekcija kretanja vanjskotrgovinske robne razmjene predstavlja slabljenje ekonomskog rasta u glavnim trgovinskim partnerima, odnosno pojava globalne epidemije virusa Covid-2019 koja bi u slučaju da potraje u potpunosti ugrozila materijalizaciju navedenog osnovnog scenarija. Pored ovoga dodatni rizik po materijalizaciju ovih pretpostavki mogle bi predstavljati nagle promjene svjetskih cijena berzanskih roba kao što su metali, energenti (nafta i plin) i hrana, kao i problemi u poslovanju glavnih izvoznih kompanija.

Strana direktna ulaganja

Strana direktna ulaganja u 2020 - 2023. godini

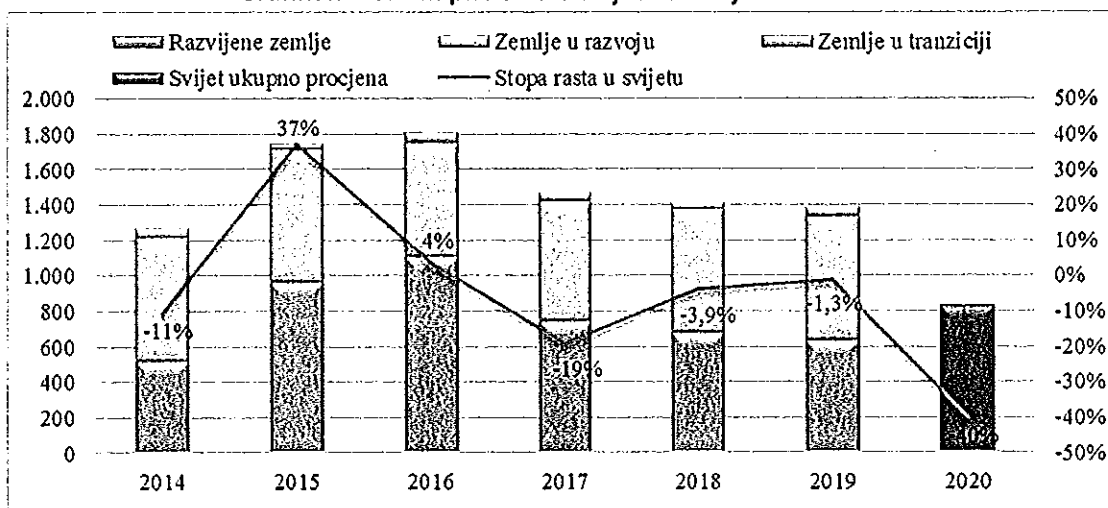
Evidentna globalna ekonomska kriza izazvana pandemijom u prvom polugodištu 2020. godine uz nastavak u nešto blažoj formi u drugom polugodištu svakako će imati negativne posljedice i na strana direktna ulaganja. Zabilježeni rekordni pad vrijednosti (još uvijek nezaustavljen u vrijeme pisanja izvještaja) svih važnijih svjetskih indeksa na berzama je svakako pokazatelj trenutnog nesigurnog stanja svjetske privrede. Pored toga svakako će se na ekonomska kretanja u svijetu dodatno odraziti (trenutno samo odgođeni) tarifni rat između Kine i Sjedinjenih Američkih Država, posljedice Brexita, te značajan pad stopa ekonomskog rasta u gotovo svim vodećim zemljama u EU i svijetu.

Prema najnovijem martovskom specijalnom izvještaju²⁹ UNCTAD-a (engl. The United Nations Conference on Trade and Development) strana direktna ulaganja (u daljnjem tekstu SDU) očekuje se globalni pad SDU od

²⁹ Global Investment Trend Monitor, No. 35 [Special Coronavirus Edition] (UNCTAD/DIAE/IA/INF/2020/3)

30%-40%. Posebno se naglašava smanjenje reinvestiranih zarada kao posljedice smanjenja profita kompanija širom svijeta koje su često iznosile i do 50% SDU u svijetu.

Grafikon 1.6: Ukupno SDU u svijetu u milijardama USD

Izvor: UNCTAD

Prema podacima objavljenim od strane CBBiH ukupna strana ulaganja u 2019. godini su iznosila 898,6 mil. KM (neto finansijska pasiva) i veća su za 11,6 % g/g. Reinvestirane zarade su u 2019. godini iznosile 479,7 mil. KM i veće su za 25,3% g/g. Učestvovala su u neto finansijskoj pasivi više od pola, tačnije 53,4%. Time je učešće SDU u 2019. godini dostiglo 2,5% BDP.

Kao posljedica prethodno navedenog pogoršanja ekonomskih kretanja u svijetu i EU čije su članice i glavni ulagači u Bosni i Hercegovini u 2020. godini doći će neminovno do značajnog smanjenja SDU. Potrebno je naglasiti da je još uvijek nepoznata dužina trajanja zatvaranja ekonomije (ograničenje kretanja i poslovanja) zbog pandemije kako u Bosni i Hercegovini tako i svijetu te da je prilikom izrade scenarija uzet utjecaj pandemije u prva dva kvartala te nastavak u blažoj formi u drugom polugodištu 2020. godine. Da bi se izbjegao utjecaj fluktuacije i procikličnosti, prilikom procjene za osnovu je uzet prosjek ulaganja po kvartalima u posljednjih pet godina te utjecaj smanjenja po kvartalima.

Tako bi se prema toj procjeni SDU kretala oko 1,6% BDP. Prethodno navedeno pogoršanje ekonomskih kretanja u svijetu, te već izvjestan, značajan pad ekonomskog rasta prvenstveno Kine kao jednog od glavnih ulagača u infrastrukturne radove dovest će neminovno i do kašnjenja u realizaciji ili odgađanja do sljedeće godine najavljenih projekata (TE Gacko 2³⁰, autoput Doboj-Vukosavlje-Brčko³¹, autoput Banja Luka-Prijedor)³². Poslije smanjanja ulaganja u 2020. godini očekuje se da će doći do postepenog oporavka i nastavka radova u narednim godinama. Uzimajući u obzir brojne najave za ulaganja u oblast energetike,

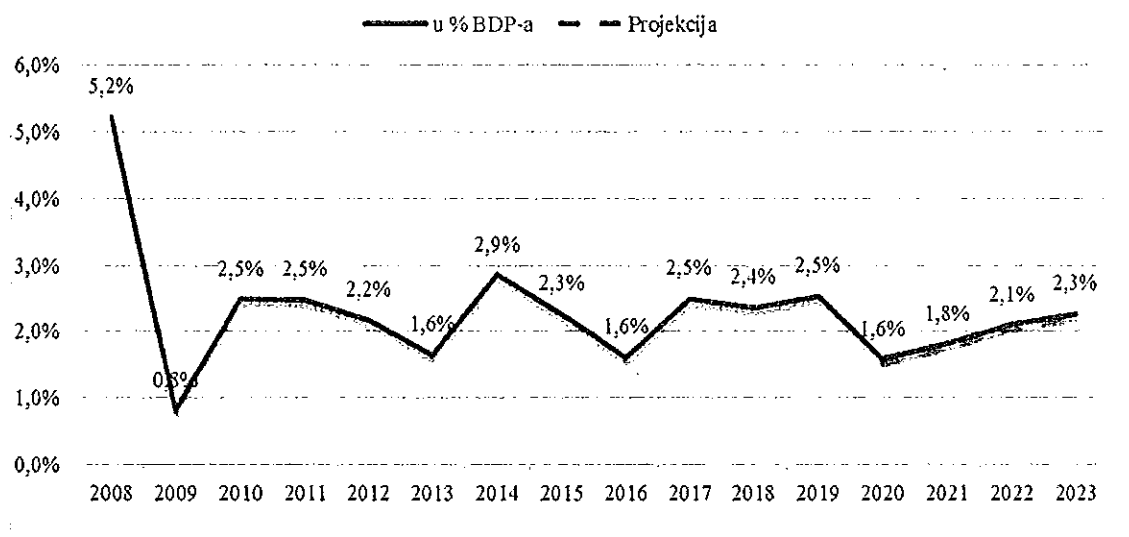
³⁰ <http://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mper/media/vijesti/Pages/Potpisan-sporazum-o-izgradnji-TE-Gacko-2.aspx>

³¹ <http://privrednastampa.ba/tag/autoputevi-republike-srpske/>

³² <http://www.autoputevirs.com/aprs/Doc.aspx?cat=5&subcat=24&Id=24&lang=cir&txt=295>, potpisan ugovor o koncesiji sa kineskom kompanijom „China Shandong Int. Economic & technical cooperation Group Ltd. veza RS

rudarstva, infrastrukture, te posebno oporavka u oblasti turizma i usluga (koji su trenutno najviše pogođeni navedenom krizom) postoji realna osnova da u narednom periodu dođe do postepenog povećanja SDU. Time bi SDU u 2021. godini dostigla 1,8% BDP, u 2022. godini 2,1% BDP te na kraju u 2023. godini 2,3% BDP.

Grafikon 1.7: Projekcija DSU po godinama u procentima od BDP

Izvor: BHAS, CBBIH i DEP procjena

Nastavak globalne ekonomske krize izazvane prvenstveno razarajućim djelovanjem pandemije (virus COVID-19) uz nastavak zaoštavanja globalnih ekonomskih prilika (geopolitičke i trgovinske tenzije između Kine i SAD) dodatno će negativno utjecati na Bosnu i Hercegovinu. Još uvijek nesagledive negativne posljedice pada ekonomske aktivnosti u Kini, SAD-u, te značajniji daljnji pad ekonomskog rasta u najgorje epidemijom pogođenim zemljama EU (posebno Italija, Španija i Francuska) neminovno će se odraziti i na Bosnu i Hercegovinu kroz daljnje pogoršanje platnog i vanjskotrgovinskog bilansa, i dodatno smanjenje SDU.

Projekcije prihoda od indirektnih poreza za period 2020- 2023. godine

Direkcija za ekonomsko planiranje BiH (DEP) je 1. juna 2020. g. dostavila Odjeljenju za makroekonomsku analizu BiH (OMA) revidirane projekcije makroekonomskih parametara za Bosnu i Hercegovinu (Makroekonomske projekcije 2020-2023, osnovni scenarij, maj 2020). Projekcije indirektnih poreza temelje se na projekcijama makroekonomskih pokazatelja DEP-a iz maja 2020. godine, a uzimaju u obzir trendove naplate indirektnih poreza, te tekuće vladine politike u oblasti indirektnog oporezivanja (*baseline* scenarij).

Projekcije prihoda od indirektnih poreza - pretpostavke

Projekcije prihoda od indirektnih poreza za period 2020-2023. godine podrazumijevaju osnovne (*baseline*) projekcije. Pretpostavke za izradu projekcija su sljedeće:

- prognoze makroekonomskih pokazatelja Direkcije za ekonomsko planiranje (DEP) za period 2020-2023. iz maja 2020. godine;
- tekući trendovi u naplati prihoda od indirektnih poreza;
- tekuće vladine politike u oblasti indirektnog oporezivanja.

Tekuće politike u oblasti indirektnog oporezivanja

Obaveze i sistem plaćanja PDV-a reguliraju se Zakonom o porezu na dodatu vrijednost ("Službeni glasnik BiH", br. 9/05, 35/05, 100/08 i 33/17).

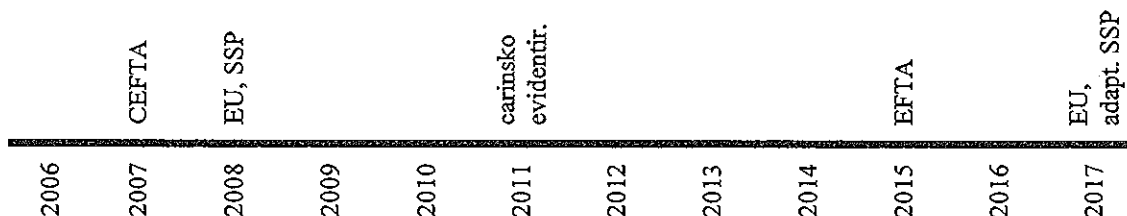
Politika akciza regulirana je Zakonom o akcizama u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 49/09, 49/14, 60/14 i 91/17). Politika akciza na duhan u 2020. godini utvrđena je Zakonom o akcizama i Odlukom³³ Upravnog odbora UIO. Budući da je zakonski plafon ukupne akcize na cigarete od 176 KM/1000 cigareta dostignut za sve cjenovne kategorije cigareta u 2019. godini, okončana je harmonizacija sa standardima EU u

³³ Odluka o utvrđivanju specifične i minimalne akcize na cigarete i iznos akcize na duhan za pušenje za 2020. godinu („Službeni glasnik BiH“, br. 80/19).

sferi oporezivanja cigareta³⁴, dok se na oporezivanje rezanog duhana primjenjuje politika prema izmjenama Zakona iz 2014. godine.³⁵

Zakonom³⁶ o carinskoj politici u Bosni i Hercegovini uređuju se osnovni elementi carinske politike, te opća pravila i postupci koji se primjenjuju na robu koja se unosi i iznosi iz carinskog područja Bosne i Hercegovine. Fazni proces liberalizacije vanjske trgovine BiH prikazan je na Grafikonu 2.1.

Grafikon 2.1. Faze liberalizacije vanjske trgovine BiH

Izvor: Antić, D. „Liberalizacija vanjske trgovine BiH (2007-2017): implikacije i komparativna analiza“, OMA Bilten 152/153, mart/april 2018, www.oma.uino.gov.ba.

Tekući trendovi naplate indirektnih poreza

Prikupljeni prihodi od indirektnih poreza pokazuju dugoročni trend rasta. Izuzeci su bili „krizna“ 2009. godina kada je ostvaren snažan pad prihoda od 9,9%, te stagnacija i blaži pad prihoda u 2012. i 2013. godini, respektivno. U svim ostalim godinama zabilježen je rast prikupljenih prihoda na JR UIO (Grafikon 2.2). U 2006. godini je prikupljeno 4,12 mlrd. KM neto prihoda od indirektnih poreza na JR UIO, a u 2019. godini je iznos neto naplaćenih prihoda uvećan za čak 58,7% (6,54 mlrd. KM) u odnosu na 2006. godinu. Treba napomenuti da ovi iznosi ne uključuju zaostale uplate indirektnih poreza na račune entiteta, koji su u početnim godinama nakon uvođenja PDV-a bili značajniji.

Udio indirektnih poreza sa JR UIO u BDP-u je varirao proteklih godina (Tabela 2.1). Nakon pada ovog udjela sa 18,8% u 2008. godini na 17,1% u kriznoj 2009. godini, od 2010. godine se kreće u rasponu između 17,3% (2013) i 18,6% (2011). U 2018. godini je iznosio 18,3%. Udio indirektnih poreza sa JR UIO u ukupnoj potrošnji je također varirao, a od 2014. godine pokazuje neprekidni trend rasta. U 2018. godini je iznosio 19,4%.

Grafikon 2.2: Neto prihodi od indirektnih poreza na JR UIO, 2006-2019

³⁴ Treba napomenuti da se u parlamentarnoj proceduri nalaze izmjene Zakona o akcizama, koje je Upravni odbor UIO usvojio u 2018. godini, a koje podrazumijevaju uvođenje trogodišnjeg moratorija na povećanje specifične akcize na cigarete, počevši od 2019. U međuvremenu su usvojene odluke o utvrđivanju specifične i minimalne akcize na cigarete i iznosa akcize na duhan za pušenje za 2019. i 2020. godinu prema važećem Zakonu. S obzirom na to da su dostignuti standardi EU u oporezivanju cigareta u 2019. godini, navedene izmjene Zakona o akcizama nisu više aktuelne, te se očekuju određeni pravni koraci u skladu s time.

³⁵ Nova politika je u primjeni od 1. 8. 2014. (Izmjene Zakona o akcizama u BiH, „Službeni glasnik BiH“, br. 49/14)

³⁶ Novi Zakon o carinskoj politici („Službeni glasnik BiH“, br. 58/15) primjenjivat će se od 1. 7. 2021. godine („Službeni glasnik BiH“ br. 21/20), a do tog datuma se primjenjuje stari Zakon o carinskoj politici („Službeni glasnik BiH“, br. 57/04, 51/06, 93/08, 54/10 i 76/11). Izuzetak je član 207. novog Zakona koji se primjenjuje od 25. 4. 2018.g.

Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, izračun OMA

Tabela 2.1: Udio prihoda od indirektnih poreza sa JR UIO u BDP-u i ukupnoj potrošnji

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
%BDP	19,5	19,8	18,8	17,1	18,5	18,6	18,1	17,3	17,9	17,7	17,9	17,7	18,3
%C	18,4	19,2	17,9	16,5	17,6	17,7	17,4	16,9	17,3	17,8	18,4	18,6	19,4

Izvor: Kalkulacija na osnovu podataka UIO i BHAS³⁷

Naplata u 2019. godini

Pregled neto naplate indirektnih poreza pokazuje da je u 2019. naplaćen rekordni iznos prihoda od indirektnih poreza od osnivanja UIO u iznosu 6.541,8 mil. KM, a stopa rasta je iznosila 5,2%. Pregled kvartalne naplate³⁸ pokazuje da je najviši rast prihoda ostvaren u prvom kvartalu, kada je iznosio čak 7,2%. Potrebno je naglasiti da naplata u januaru 2019. godine uključuje i efekte izmjene Zakona o akcizama iz 2018. godine, budući da se povećanje stope putarine primjenjuje od 1. 2. 2018. godine. Navedeni efekti su doprinijeli sa 1,4 procentna poena rastu prihoda u prvom kvartalu 2019.g., a sa 0,3 procentna poena ostvarenoj stopi rasta neto naplate na nivou cijele 2019. godine. Osim efekata zakonskih izmjena, stopa rasta u prvom kvartalu rezultat je: rasta potrošnje, stabilizacije i rasta potrošnje derivata, te politike duhanskih kompanija koje su snosile dio dodatnog poreznog opterećenja (rast specifične akcize na cigarete i rezani duhan od 1. 1. 2019.g.) na teret vlastite dobiti. U drugom kvartalu 2019. godine ostvarena je stopa rasta neto naplate od svega 2,3%. Niska stopa rasta prihoda posljedica je snažnog pada prihoda u junu, prvenstveno PDV-a. Loša naplata PDV-a u junu dijelom je ublažena rastom prihoda od akciza na duhanske preradevine, kao rezultat daljnjeg odgađanja prevaljivanja dodatnog poreznog tereta na maloprodajne cijene, te najave korekcije cijena u julu. U trećem kvartalu ponovo je ostvaren snažan rast prihoda od 6,4%, kao rezultat značajnog rasta neto prihoda od PDV-a i akciza na duhan. Na početku četvrtog kvartala zabilježena je stagnacija prihoda zbog slabije naplate skoro svih vrsta indirektnih poreza. Međutim, snažna naplata skoro svih kategorija prihoda u decembru donijela je visoke efekte i rast od 4,8% na nivou kvartala.³⁹

Naplata ukupnih prihoda u periodu januar - april 2020. g.

U aprilu 2020. zaustavljen je trend rasta prihoda od indirektnih poreza zbog djelovanja koronavirusa na ekonomiju BiH. Prema izvještaju UIO po vrstama prihoda u mjesecu aprilu bruto naplata prihoda je pala za

³⁷ BDP prema rashodovnom principu, Agencija za statistiku BiH, Tematski bilten 01, februar 2020.

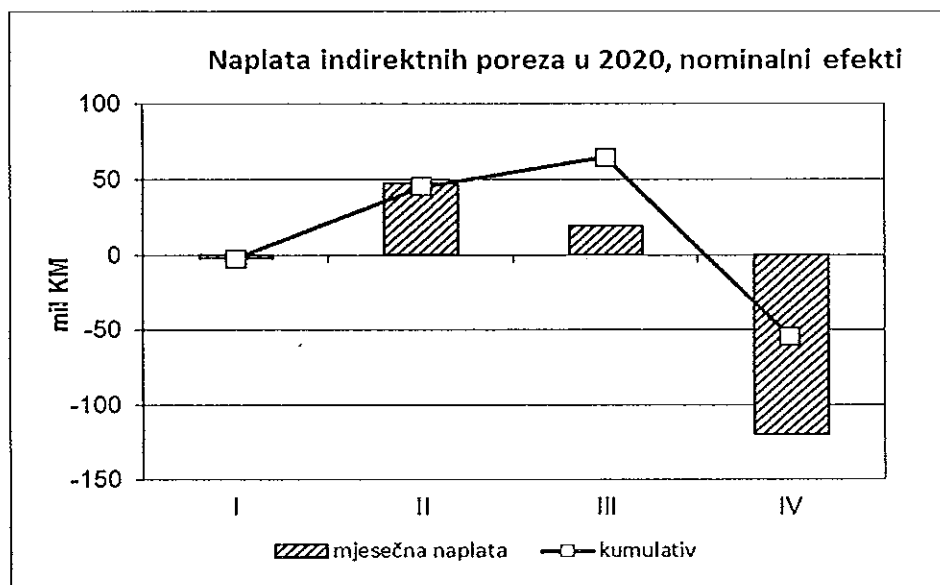
³⁸ Poređenje određenog kvartala iz 2019. sa odgovarajućim kvartalom iz 2018. godine (YoY growth)

³⁹ Opširnije o naplati u 2019. godini u Antić, D. „Naplata prihoda od indirektnih poreza u 2019. godini“, OMA Bilten 176/177, mart/april 2020, www.oma.uino.gov.ba.

155,8 mil KM ili za 23,4%. Zbog smanjenih isplata povrata neto naplata je za 119,5 ili 22,2% manja nego u aprilu 2019.

Veliki pad naplate prihoda u aprilu anulirao je ostvareni suficit u naplati iz prvog kvartala 2020. Kumulativna bruto naplata prihoda za četiri mjeseca 2020. manja je za 96,8 mil KM u odnosu na naplatu u istom periodu 2019. Istovremeno su isplate povrata bile manje za 41,8 mil KM, što je ublažilo ukupne negativne rezultate kumulativne naplate, te je u konačnici neto naplata indirektnih poreza manja za 55,0 mil KM, odnosno za 2,7%.

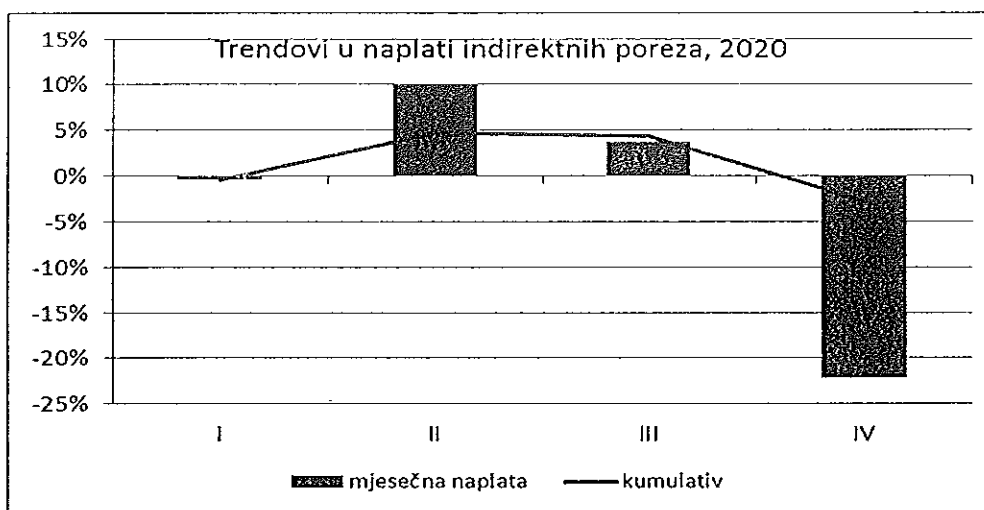
Grafikon 2.3: Naplata indirektnih poreza u 2020, nominalni efekti

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

Grafikon 2.4 pokazuje nagli rast kumulativne neto naplate u februaru, koji nije bio ugrožen ni slabijim rastom u martu, kada su se ispoljili prvi negativni efekti koronavirusa na naplatu prihoda.

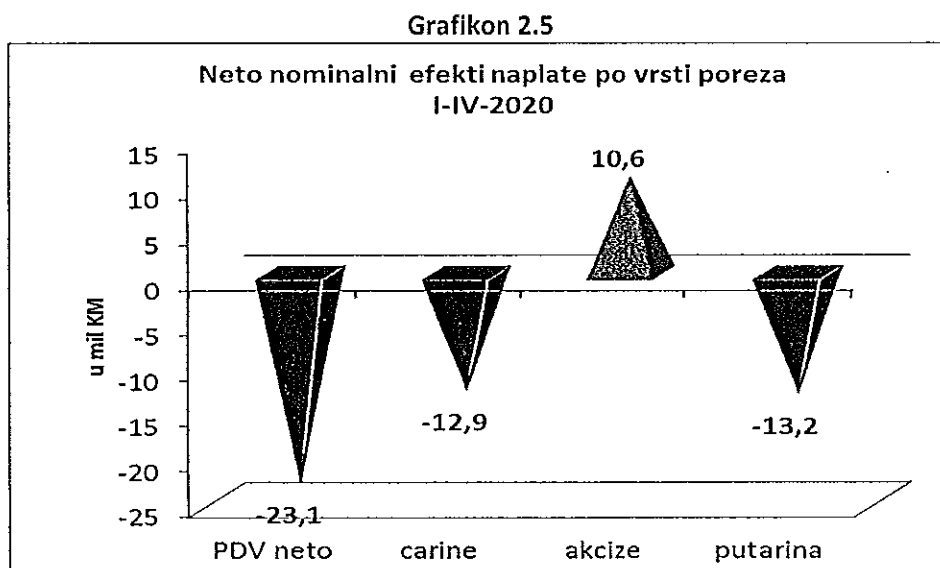
Grafikon 2.4: Trendovi u naplati indirektnih poreza, 2020

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

Naplata po vrstama prihoda u periodu januar - april 2020.g.

Veliki pad prihoda u aprilu ostvaren je u najvećoj mjeri u naplati PDV-a (-23,1 mil KM), te putarine (-13,2 mil KM) i carine (-12,9 mil KM), dok je rast jedino zabilježen u naplati prihoda od akciza (+ 10,6 mil KM) (Grafikon 2.5).

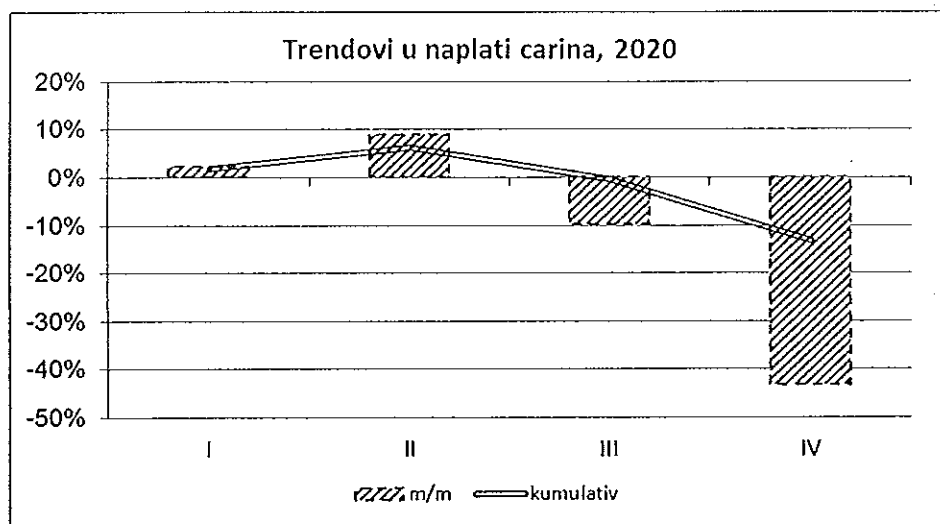

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

Carine

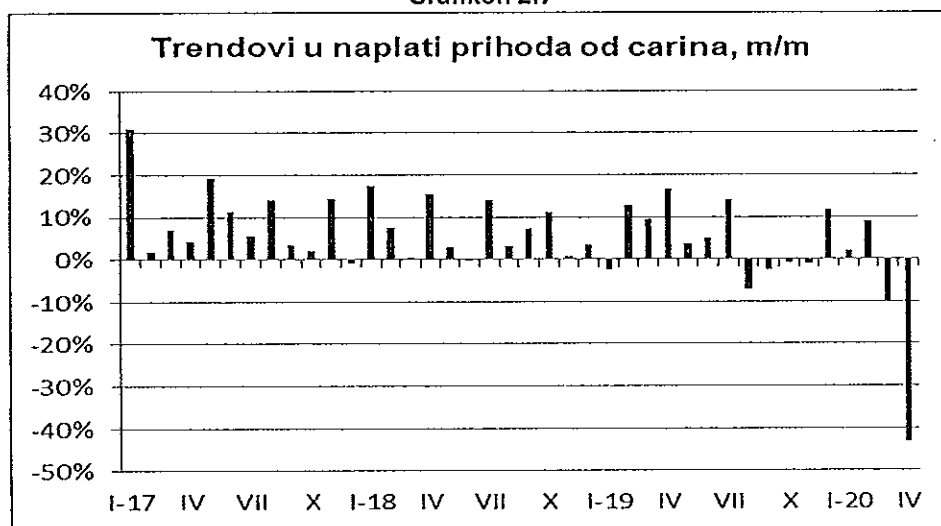
Prvi kvartal 2020. je donio naplatu prihoda od carina na nivou prvog kvartala 2019, jer su se u martu ispoljili negativni efekti zatvaranja granica zbog koronavirusa. U aprilu je naplata dramatično pogoršana, a pad prihoda je iznosio čak 43,3% (Grafikon 2.6).

Grafikon 2.6

Visok pad prihoda u aprilu je kumulativnu naplatu prihoda od carina doveo u negativnu zonu rasta od 13,1%. Pogoršanje u naplati carina posljedica je kumulativnog negativnog efekta pada uvoza iz EU u dijelu roba pod režimom carina, te pada uvoza roba iz Kine i ostalih azijskih zemalja. U cjelini, pozitivni trendovi u naplati prihoda od carina, koji nisu bili narušeni ni posljednjom fazom liberalizacije vanjskotrgovinske razmjene primjenom adaptacije SSP, sada su u velikoj mjeri pogoršani (Grafikon 2.7).

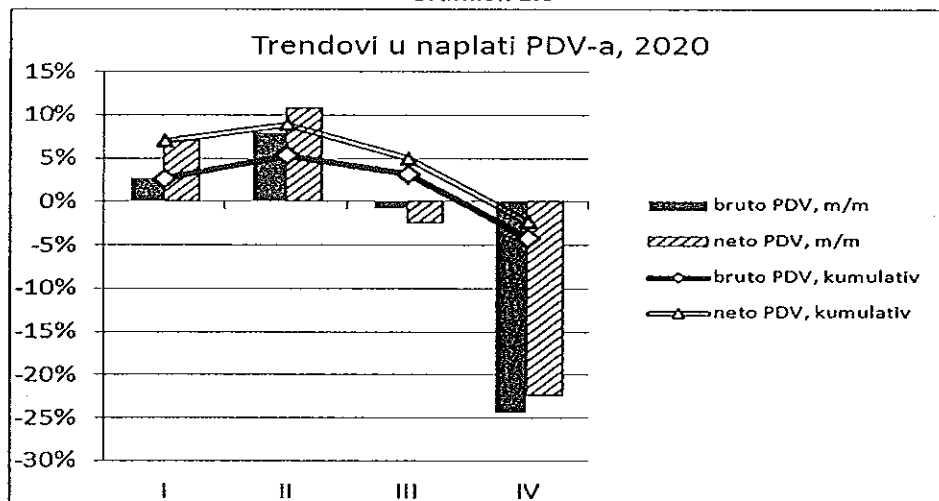
Grafikon 2.7

PDV

U aprilu je zaustavljen rastući trend u naplati prihoda od PDV-a iz prvog kvartala 2020. Ostvarene su visoke negativne stope rasta i bruto i neto naplate, od -23,3% i -20,7% respektivno. Visoki pad naplate PDV-a u aprilu doveo je kumulativne bruto i neto PDV-a u negativnu zonu rasta od -3,9% i -1,9%, respektivno, u odnosu na isti period 2019. godine (Grafikon 2.8).

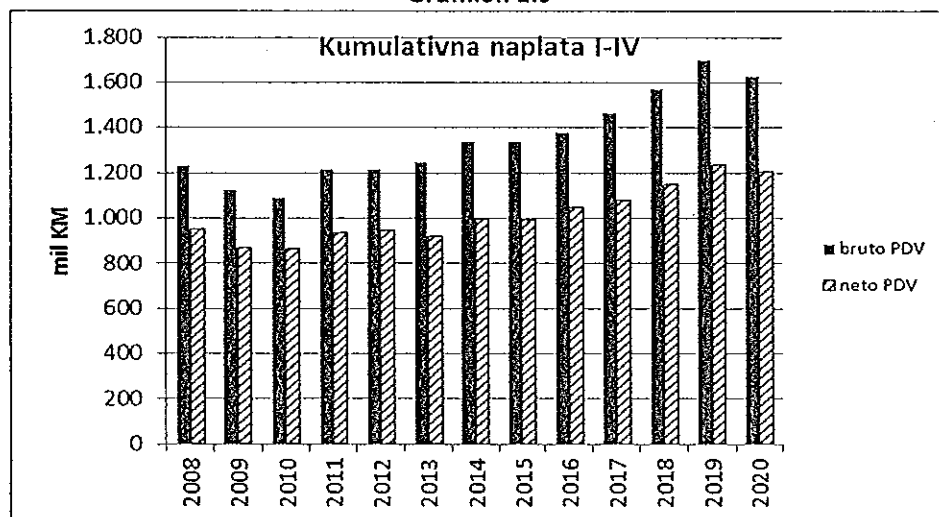
Grafikon 2.8

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH, izračun OMA

Poređenje nominalne bruto i neto naplate pokazuje pad i bruto i neto naplate u prva četiri mjeseca 2020. u odnosu na naplatu u prethodnim godinama u istom periodu. Može se zaključiti da je, posmatrajući naplatu PDV-a u prva četiri mjeseca fiskalne godine od uvođenja PDV-a do danas, maksimum ostvaren u 2019. godini. S druge strane, naplaćeni iznos prihoda u 2020., i pored negativnih efekata koronavirusa, ipak je veći od naplate u 2018. godini, koja je uključivala efekte izmjena Zakona o akcizama (Grafikon 2.9).

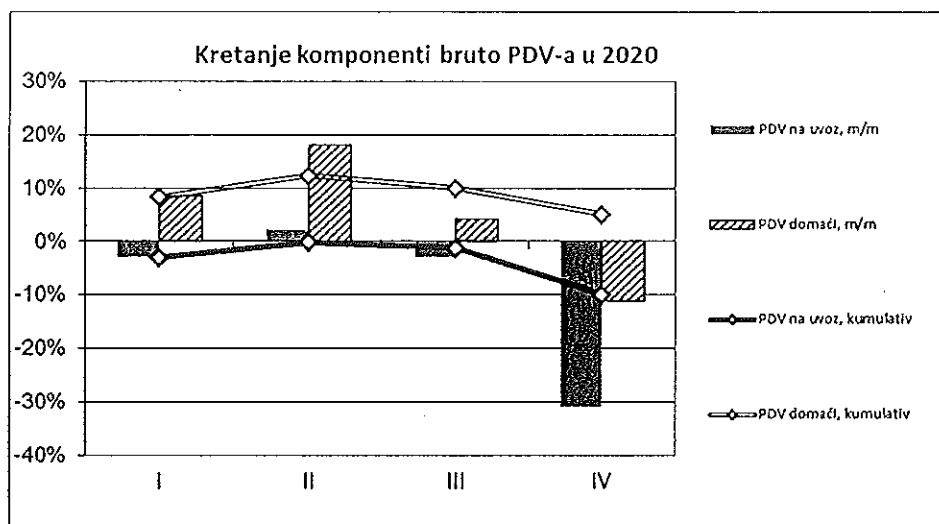
Grafikon 2.9

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH, izračun OMA

Analiza kretanja strukture bruto naplate PDV-a u aprilu 2020. pokazuje snažan pad naplate PDV-a na uvoz od 30,7%. Prvi kvartal 2020. odlikovale su oscilirajuće stope rasta PDV-a na uvoz u rasponu od -3% i +3%, što je rezultiralo kumulativnim padom od 1,2% na nivou prvog kvartala. Međutim, visoki pad naplate PDV-a na uvoz u aprilu doveo je do pada kumulativne naplate od 9,9% na nivou četiri mjeseca 2020. (Grafikon 2.10, „PDV na uvoz-kumulativ“).

Grafikon 2.10

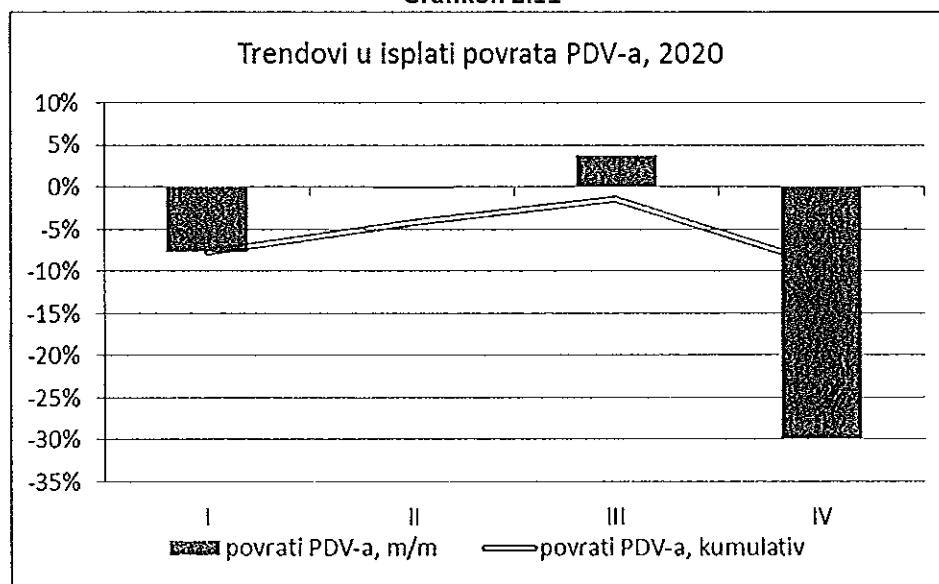

Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, izračun OMA

S druge strane, nakon pozitivnog rasta mjesečne naplate domaćeg PDV-a u prvom kvartalu, u aprilu je ostvaren pad od 7,8%, što je posljedica pada prometa obveznika u martu. Pad naplate domaćeg PDV-a u aprilu je smanjio kumulativnu stopu rasta, ali je ona i dalje u pozitivnoj zoni rasta, s tim da je na nivou tri mjeseca rast domaćeg PDV-a iznosio 9,9%, a na nivou četiri mjeseca rast je smanjen na 5,9% (Grafikon 13, „PDV domaći-kumulativ“). I pored ispoljavanja negativnih efekata koronavirusa ostvarena stopa rasta je i dalje iznad DEP-ovih projekcija potrošnje, ne samo najnovijih iz maja i aprila, već i prethodnih revizija projekcija koje su objavljene prije pojave koronavirusa.

U aprilu 2020. ostvaren je pad povrata PDV-a od 29,9%, kao posljedica smanjenja izvoza, uvoza i investicija. Visoki pad isplata povrata PDV-a pozitivno je djelovao na kumulativ isplaćenih povrata, koji su od početka godine manji za 9,3% (Grafikon 2.11).

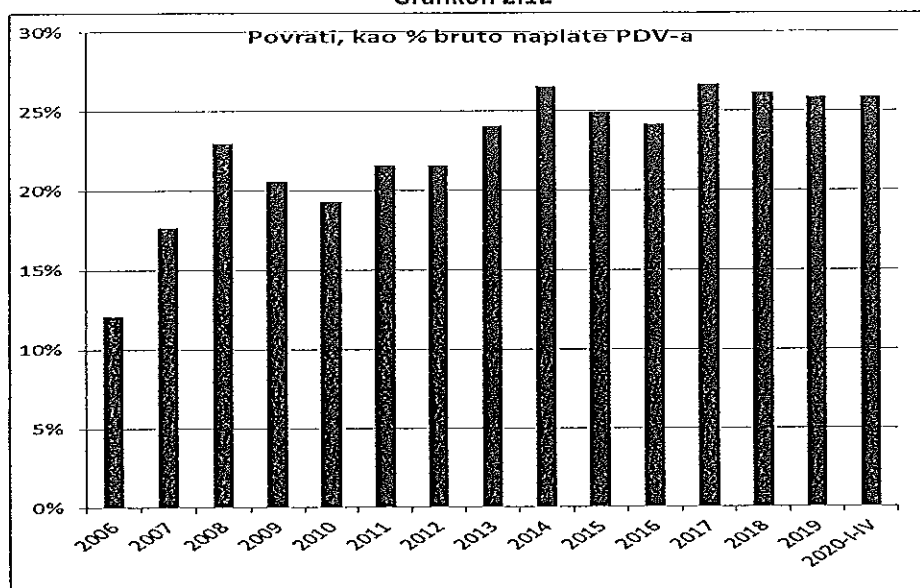
Grafikon 2.11

Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, izračun OMA

Analiza strukture povrata pokazala je pad isplata povrata obveznicima od 12,8%, ili nominalno 55,4 KM u prethodna četiri mjeseca. Radi se o najnižem nivou isplata povrata u posljednje tri godine. Kod povrata međunarodnim organizacijama i projektima nastavljen je trend rasta iz prethodnih mjeseci, te je na nivou četiri mjeseca zabilježen rast od 42,3% ili nominalno 13,2 mil KM.

Grafikon 2.12

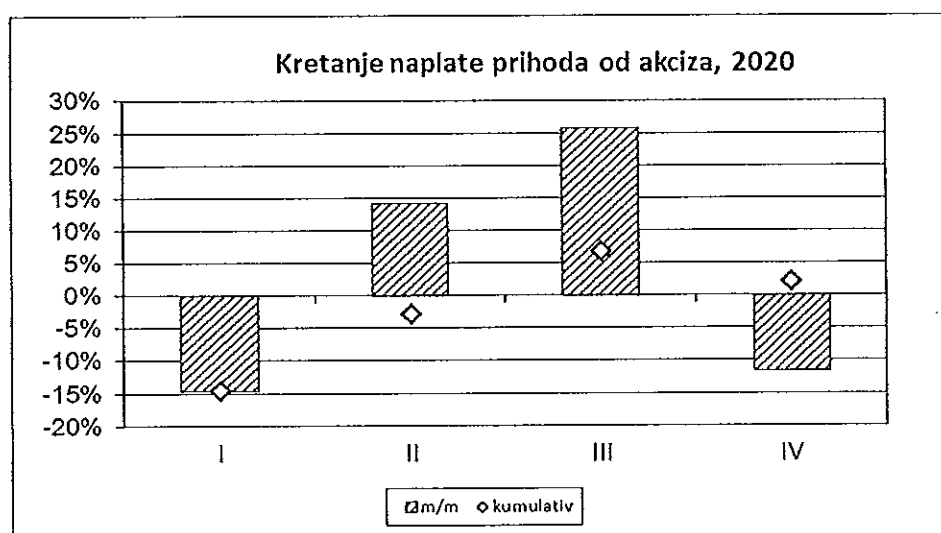
Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

I pored pada bruto PDV-a uporedo padaju i povрати. Indikator udjela povrata u bruto naplati PDV-a iznosi 25,8%, što je skoro identično prosječnom udjelu isplaćenih povrata u bruto naplati PDV-a u 2019. godini, a niže u odnosu na godišnje prosjeke u 2014, 2017. i 2018. (Grafikon 2.12).

Akcize

Naplata akciza u prva tri mjeseca imala je rastući trend, sa velikim rasponom mjesečnih stopa rasta. U martu je zabilježena visoka stopa rasta od 25,8%, što je kumulativnu stopu rasta povećalo na visokih 6,8%, iznad svih projekcija realne potrošnje. Međutim, april je donio pad od 11,3%, što je kumulativnu stopu rasta smanjilo na 2,3% (Grafikon 2.13).

Grafikon 2.13

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

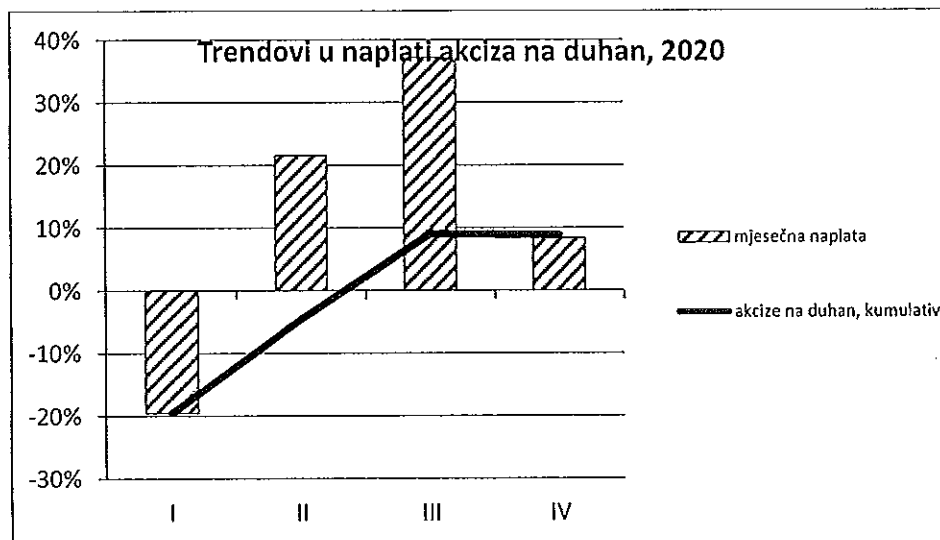
U aprilu je zabilježen rast akciza na duhan i akciza na alkohol i alkoholna pića, dok je u naplati ostalih akciznih proizvoda ostvaren pad prihoda.

Prihodi od akciza na duhanske prerađevine su u aprilu zabilježili rast od 8,4%, čime je nastavljen pozitivan trend rasta od mjeseca februara (Grafikon 2.14). Rast naplate akciza u aprilu je bio dovoljan da se zadrži kumulativna stopa rasta na nivou iz prvog kvartala 2020. S obzirom na okolnosti iznenađuje rast prihoda od akciza na duhan, tim više što se akcize uplaćuju na JR UIO unaprijed, prije samog prometa i potrošnje. Budući da se radi o nekolicini velikih svjetskih duhanskih kompanija, moglo bi se zaključiti da očekuju rast potrošnje cigareta i duhana i u vrijeme pandemije.

I pored rasta prihoda od akciza u aprilu broj akciznih markica (tj. paklica cigareta) je bio manji za 1,9%. U cjelini, na nivou četiri mjeseca od strane duhanskih kompanija preuzeto je 5,8% više akciznih markica za cigarete nego u istom periodu 2019, iako su maloprodajne cijene cigareta povećane početkom godine (Grafikon 2.15).

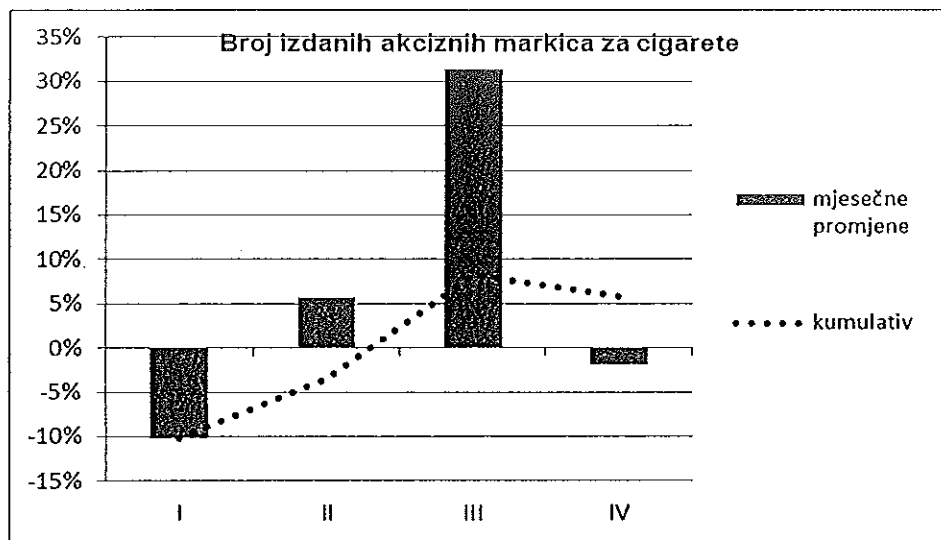
Na kraju, indikativno je da rast prihoda od akciza na cigarete u aprilu u cijelosti dolazi od naplate na uvezene cigarete. Prvi put od uspostave evidencija akciznih markica, u skladu sa zahtjevima novog Zakona o akcizama 2009. godine, desilo se da nije preuzeta niti jedna akcizna markica za domaće cigarete. To ukazuje na zaključak da se ne planira domaća proizvodnja cigareta, barem ne u narednom periodu. Ostaje pitanje da li je ta poslovna odluka samo uvod u potpuno gašenje domaće duhanske industrije u Sarajevu ili je privremena zbog otežanog poslovanja u BiH zbog koronavirusa.

Grafikon 2.14.

Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, izračun OMA

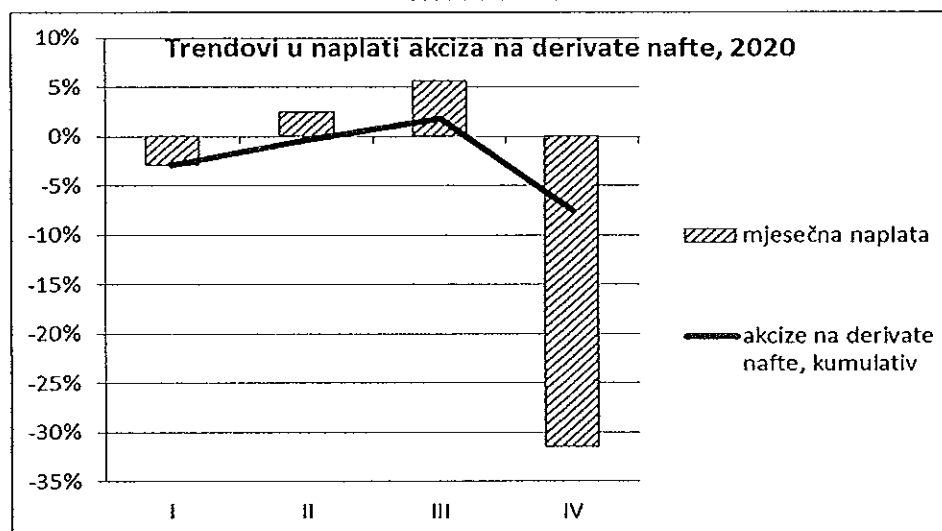
Grafikon 1.15.

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

U aprilu 2020. je zabilježen veliki pad u naplati prihoda od akciza na derivate nafte, čak 31,5%. Pad je očekivan s obzirom na sve restrikcije koje su bile na snazi u BiH u vezi sa kretanjem građana, zatvaranjem granica i otežanim uvozom, izvozom, domaćim transportom i poslovanjem kompanija u cjelini. Veliki pad prihoda od akciza u aprilu anulirao je rast ostvaren na nivou prvog kvartala te u konačnici na nivou četiri mjeseca donio pad od 7,5%. (Grafikon 2.16, linija kumulativ).

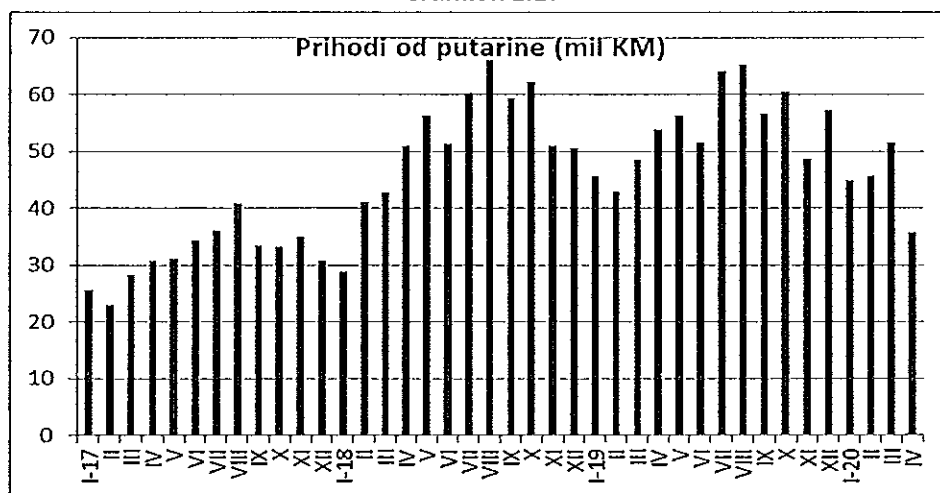
Grafikon 2.16

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

Prihodi od putarine zabilježili su pad u naplati u aprilu od 33,4% (Grafikon 2.17), a na nivou četiri mjeseca kumulativni pad iznosi 6,9%.

Grafikon 2.17

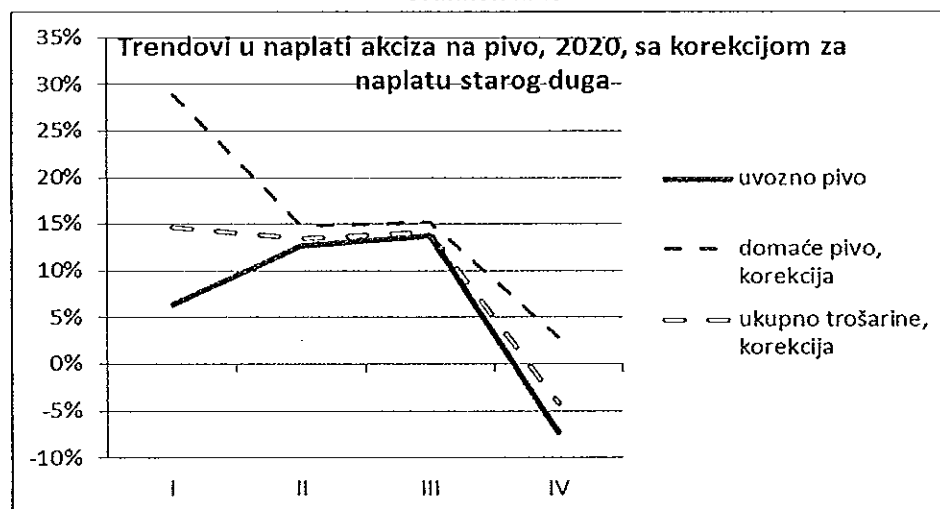

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

U aprilu je nastavljen trend rasta prihoda od akciza na alkohol i alkoholna pića, odnosno trend pada prihoda od akciza na bezalkoholna pića.

Nakon dva mjeseca pozitivnog rasta u aprilu je zabilježen visok pad naplate akciza na pivo od 41,9%, što je kumulativnu ukupnu naplatu akciza na pivo pomjerilo u negativnu zonu rasta. Ipak, treba imati u vidu da je statistička osnovica za poređenje iz 2019. viša za iznos naplaćenih starih dugova po osnovu akciza na pivo. Nakon isključivanja naplate starog duga pad naplate akciza na pivo za četiri mjeseca 2020. iznosi 4,2%, dok je kumulativna naplata akciza na domaća piva u pozitivnoj zoni rasta od 3%.

Grafikon 2.18

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, izračun OMA

Projekcije prihoda od indirektnih poreza

Projekcije prihoda za period 2020-2023 dostupne su u Tabeli 2.2 Kako bi se osigurala uporedivost projektiranih i naplaćenih prihoda od indirektnih poreza, projekcije prihoda od indirektnih poreza prikazane su na gotovinskoj osnovi u skladu sa izvještajima UIO o naplati po vrstama prihoda.

Tabela 2.2 Projekcije prihoda od indirektnih poreza u mil KM (2020-2023), juni 2020. godine

Vrsta prihoda (neto)	u mil. KM					Projektirana stopa rasta			
	Izvršenje	Projekcija				2020	2021	2022	2023
	2019	2020	2021	2022	2023				
PDV	4.022,4	3.849,6	3.978,8	4.125,7	4.285,0	-4,3%	3,4%	3,7%	3,9%
Akcize	1.533,3	1.493,6	1.548,7	1.599,0	1.651,7	-2,6%	3,7%	3,2%	3,3%
Carine	300,6	273,7	289,6	309,6	334,6	-9,0%	5,8%	6,9%	8,1%
Putarina	650,2	614,4	650,2	670,3	692,3	-5,5%	5,8%	3,1%	3,3%
Ostalo	35,3	26,5	27,8	29,1	30,6	-24,8%	4,7%	4,9%	5,0%
UKUPNO	6.541,8	6.257,9	6.495,2	6.733,6	6.994,2	-4,3%	3,8%	3,7%	3,9%
Namjenska putarina *)	-406,2	-384,0	-406,4	-418,9	-432,7	-5,5%	5,8%	3,1%	3,3%
SREDSTVA ZA RASPODJELU	6.135,6	5.873,8	6.088,8	6.314,7	6.561,5	-4,3%	3,7%	3,7%	3,9%

Napomene:

*) Namjenska putarina je do 1.2.2018. iznosila 0,10 KM/litar derivata nafte, namijenjen u cijelosti za izgradnju autoputeva, a od 1.2.2018. 0,25 KM/litar derivata nafte, za izgradnju autouputeva (0,20 KM/litri) i izgradnju i rekonstrukciju ostalih puteva (0,05 KM/litri).

**) Iznos raspoređene namjenske putarine u 2019. godini prema odredbama Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o uplatama na Jedinsteni račun i raspodjeli prihoda⁴⁰ ne odgovara u potpunosti iznosu prikupljene namjenske putarine prikazane u Tabeli 3 (406,2 mil. KM) zbog primjene novog modela raspodjele prikupljene namjenske putarine od 1. 2. 2018. prema kojem se raspodjela ne vrši na dnevnoj bazi, nego naknadno, po završetku mjeseca za prethodni mjesec na osnovu preliminarnog/konačnog izvještaja UIO o naplaćenim prihodima po vrstama. Raspodjela namjenske putarine od 0,10 KM/litar derivata po starom modelu dnevne raspodjele okončana je 31. 1. 2018., a raspodjela namjenske putarine od 0,25 KM/litar derivata entitetima i Brčko distriktu prema novom modelu započela je tek u martu 2018. godine.

Tabela 2.3 Projekcije prihoda od indirektnih poreza u % BDP-a (2020-2023)

Vrsta prihoda (neto)	u % BDP-a				
	Izvršenje	Projekcija			
	2019	2020	2021	2022	2023
PDV	11,4%	11,2%	11,1%	11,0%	10,9%
Akcize	4,3%	4,4%	4,3%	4,3%	4,2%
Carine	0,9%	0,8%	0,8%	0,8%	0,9%
Putarina	1,8%	1,8%	1,8%	1,8%	1,8%
Ostalo	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
UKUPNO	18,5%	18,3%	18,2%	18,0%	17,8%

⁴⁰ "Službeni glasnik BiH", br. 91/17

Namjenska putarina	-1,1%	-1,1%	-1,1%	-1,1%	-1,1%
ŠREDSTVA ZA RASPODJELU	17,3%	17,1%	17,1%	16,9%	16,7%

Izvor podataka za BDP: Projekcije DEP-a (Makroekonomske projekcije 2020-2023, maj 2020), BDP po rashodnom pristupu

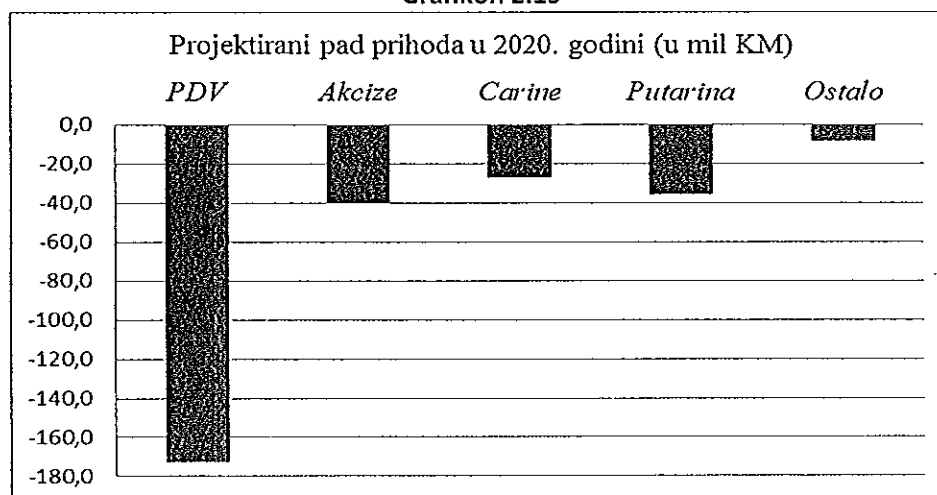
Projekcije za 2020. godinu

U prvom kvartalu 2020. neto naplata prihoda od indirektnih poreza je bila veća za 64,6 mil KM od naplate u prvom kvartalu 2019, odnosno za 4,4%. Ostvarena stopa rasta u prvom kvartalu je čak za 1,4 p.p. veća od projektirane stope godišnjeg rasta za 2020. godinu u projekcijama OMA iz oktobra 2019. S obzirom na trenutnu situaciju uzrokovanu pandemijom koronavirusa, a na osnovu projekcija makroekonomskih pokazatelja (DEP, maj 2020), možemo biti sigurni da se pozitivni trendovi naplate iz prvog kvartala neće nastaviti u ostatku godine. Već u aprilu je neto naplata prihoda pala za 119,5 mil KM ili za 22,2% u odnosu na april 2019. Kumulativna bruto naplata prihoda za četiri mjeseca 2020. manja je za 96,8 mil KM u odnosu na naplatu u istom periodu 2019. Istovremeno su isplate povrata bile manje za 41,8 mil KM, što je ublažilo ukupne negativne rezultate kumulativne naplate, te je u konačnici neto naplata indirektnih poreza manja za 55,0 mil. KM, odnosno za 2,7%.

Na osnovu raspoloživih podataka o naplati prihoda i bazne pretpostavke DEP-ovih projekcija da će kriza biti prevaziđena u drugoj polovini godine, možemo očekivati veliki pad prihoda u drugom kvartalu 2020., te postepeni oporavak naplate u drugom polugodištu.

Projektirani iznos neto naplate prihoda od indirektnih poreza za 2020. godinu iznosi 6.257,9 mil. KM što je za 4,3% manje nego u 2019. godini. Projektirani pad prihoda u apsolutnom iznosu iznosi 284,0 mil. KM. Grafikon 2.19 prikazuje učešće pojedinih vrsta prihoda u projektiranom apsolutnom padu ukupnih prihoda (u mil. KM).

Grafikon 2.19

Izvor: Projekcije OMA, juni 2020.

PDV

Na osnovu podataka o naplati prihoda za prva četiri mjeseca, projektiranih negativnih efekata krize uzrokovane pandemijom koronavirusa i projekcija kretanja potrošnje, uvoza, i izvoza u 2020. godini, očekuje se naplata prihoda od PDV-a u iznosu 3.849,6 mil KM, što je za 4,3% ispod naplate u prethodnoj godini. Projektirana stopa pada PDV-a je veća od projektirane stope pada privatne potrošnje. Ovo je u skladu sa

dugogodišnjim podacima o elastičnosti PDV prihoda u odnosu na privatnu potrošnju u BiH, te nalazom Studije MMF-a koja pokazuje da su promjene u naplati poreza više izražene nego promjene odgovarajuće osnovice iz nacionalnih računa.⁴¹

Akcize i putarina

Projektirani iznos ukupnih prihoda od akciza u 2020. godini iznosi 1.493,6 mil KM, što je za 39,8 mil KM ili 2,6% manje od ostvarenja u 2019. godini.

Prihodi od akciza na derivate nafte i putarina

Prethodne dvije godine obilježile su snažne promjene na tržištu derivata nafte zbog efekata izmjena Zakona o akcizama iz 2017. godine (u primjeni od 1. 2. 2018.g.)⁴². U navedenom periodu je došlo do značajnih promjena u strukturi osnovice akciza⁴³ na derivate nafte. Učešće lož-ulja u osnovici se značajno smanjilo, sa 5,0% u 2017. na 3,4% u 2019. godini. Učešće kerozina, kao komponente sa najnižom zbirnom stopom oporezivanja akcizom i putarinom, povećalo se sa 1,4% na 2,1%.⁴⁴ Uprkos nižoj stopi akcize (0,3 KM/l), visoko učešće dizela u osnovici uz stabilne stope rasta potošnje, dovelo je do toga da je ova vrsta derivata generirala najveći iznos rasta prihoda od akciza na derivate u periodu 2017-2019. Komponenta potrošnje bezolovnog benzina (kao i njegovo učešće u osnovici za akcize) se smanjila, te je imala negativan utjecaj na stopu rasta prihoda u navedenom periodu. Ukupna osnovica za akcize, odnosno količina oporezovanih derivata porasla je za svega 1,5% u navedenom periodu. Navedena stopa je dosta ispod procijenjene dvogodišnje stope rasta realnog BDP-a i potrošnje a razloge možemo tražiti u rastu cijena derivata u posmatranom periodu.⁴⁵

Što se tiče prihoda od putarine, slika je dosta drugačija. U 2019. godini je naplaćeno čak 70,1% više prihoda nego u 2017. godini. Radi se o mutiplikovanom efektu rasta stope oporezivanja od 60% i osnovice za oporezivanje od 6,3% u navedenom periodu.⁴⁶ Promjene u strukturi osnovice, što se tiče komponenti koje su bile uključene u 2017., nisu imale utjecaja na efekte kao u slučaju akciza, s obzirom na jedinstvenu stopu oporezivanja derivata putarinom. Izuzetak je proširenje osnovice na biogoriva i tečni naftni plin za pogon motornih vozila, koje je donijelo dodatne prihode.

Pandemija koronavirusa donijela je daljnje turbulencije na tržište derivata nafte. Karantini i izolacije, smanjenje poslovnih i privatnih putovanja, zabrane okupljanja, međugradskog prijevoza i kretanja zbog policijskog sata dovelo je do gubitka prihoda od akciza u periodu u kojem se provode restrikcije. Potrošnja

⁴¹ Sancak, Velloso and Xing, „Tax Revenue Response to Business Cycle“, IMF Working Paper, 2010

⁴² Izmjene politike akciza na derivate nafte i putarine iz 2017. godine odnosile su se na: povećanje stope akcize na lož-ulje sa 0,30 na 0,45 KM/l; uvođenje akcize na biogoriva i biotečnosti (0,30 KM/l); rast stope namjenske putarine sa 0,10 na 0,25 KM/l (uz razdvajanje stopa i sredstava prema namjeni za autoputeve i druge puteve); te promjene obuhvata osnovice za putarinu u smislu uključivanja u osnovicu biogoriva i biotečnosti, te tečnog naftnog plina za pogon motornih vozila („Službeni glasnik BiH“, 91/17)

⁴³ Pojam „osnovica“ podrazumijeva količine izračunate od strane OMA. Za akcize uključuje količinu uvezenih derivata nafte i biogoriva i količinu domaćih derivata i biogoriva stavljenih u promet. Količine iz akciznih prijava uzete sa vremenskim pomakom *m-1*, kako bi osnovica bila ispravno prikazana u skladu sa odredbama Zakona o nastanku obaveze i plaćanju akcize.

⁴⁴ Treba imati u vidu da ove dvije kategorije derivata nisu mogle imati značajniji utjecaj na kretanje ukupne osnovice i prihoda, s obzirom na njihov nizak ponder u osnovici.

⁴⁵ U 2019. godini je naplaćeno 2,7% više neto prihoda od akciza na derivate nafte nego u 2017. godini (korigovani iznos koji u obzir uzima naplaćene prihode od akciza preko potraživanja po osnovu PDV-a).

⁴⁶ Razlozi višeg rasta osnovice nego u slučaju akciza su: (1) smanjenje potrošnje lož-ulja, što je i bio jedan od ciljeva izmjena Zakona, kroz smanjenje zloupotreba u korištenju lož-ulja kao pogonskog goriva; (2) proširenje osnovice za putarinu na tečni naftni plin, koji nije bio uključen u osnovicu za putarinu u 2017. godini; (3) pad realizacije oslobođenog dizel goriva koje se koristi za potrebe rudnika, termoelektrana i željeznica u navedenom periodu.

osnovnih životnih namirnica je rigidna nadole, dok se za potrošnju brojnih drugih dobara (npr. namještaj) pretpostavlja da će se dijelom nadoknaditi u periodu nakon popuštanja mjera. S druge strane, značajan dio potrošnje derivata nafte u periodu provođenja mjera zaštite bit će trajno izgubljen i nenadoknativ.

Pad cijena nafte bi u narednom periodu trebao stimulativno djelovati na potrošnju. U dokumentu „Makroekonomske projekcije za 2020-2023“, (DEP, maj 2020) se spominju projekcije Evropske komisije⁴⁷ i MMF-a⁴⁸ prema kojima se očekuju znatno niže cijene sirove nafte u 2020. i 2021. godini u odnosu na 2019. godinu.

Tabela 2.4 Projekcije cijena sirove nafte, \$/barel (ECB i IFO)

	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Evropska komisija (maj 2020)	64,1	38,4	40,2	n/a	n/a
MMF (april 2020)	61,4	35,6	37,9	n/a	n/a

Izvor: EK i MMF, preuzeto iz „Makroekonomske projekcije 2020-2023“, (DEP, maj 2020)

Polazeći od svega navedenog, a uzimajući u obzir projekcije realnih kretanja makroekonomskih pokazatelja, u 2020. se očekuje pad bruto prihoda od akciza na derivate nafte i putarine od 5,3% i 5,5%, respektivno u odnosu na bruto naplatu u 2019. godini.

Prihodi od akciza na duhan

Naplata prihoda od akciza na duhanske prerađevine u osnovi zavisi od poslovnih politika tri velike svjetske kompanije iz duhanske industrije, odnosno od njihovih procjena faktora rasta tržišta i utjecaja eksternih faktora i rizika. S obzirom na to da se akcize na duhanske prerađevine plaćaju po preuzimanju akciznih markica, odnosno mjesec do mjesec i po prije uvoza cigareta, naplata prihoda od akciza u slučaju duhanskih prerađevina ne pokazuje aktuelnu potrošnju krajnjih kupaca, već očekivani promet koji projektiraju duhanske kompanije za budući period. Visok rast naplate prihoda od akciza, koji je ostvaren u februaru 2020. godine, bio je očekivan s obzirom na činjenicu da su kompanije krajem 2019. preuzele velike količine markica, što je bilo dovoljno za potrošnju u početnom dijelu 2020., ali rast naplate u martu 37,1% mogao se dvojako tumačiti. Ili duhanske kompanije nisu očekivale veći pad prometa u drugom kvartalu, iako se već pojavila epidemija u Evropi, a potom u BiH⁴⁹, ili su, svjesne problema kod uvoza, htjele povećati zalihe duhanskih prerađevina, pri tome trpeći finansijske štete zbog plaćanja akciza prije planiranih rokova. U aprilu je došlo do blagog smanjenja broja izdatih akciznih markica od 2%, što ukazuje na optimistična predviđanja duhanske industrije u vezi sa popuštanjem restriktivnih mjera i otvaranjem granica BiH. Otvaranje granica BiH 1. juna 2020. predstavlja pozitivan pomak u smislu povećanja potrošnje nerezidenata, dijaspora i građana BiH koji su privremeno na radu izvan zemlje, na prvom mjestu. Drugi faktor oporavka naplate prihoda od akciza na duhanske prerađevine je brzina oporavka ekonomije, odnosno efikasnost mjera koje donose entitetske vlade, koje su primarno usmjerene na očuvanje radnih mjesta i zaposlenosti. Zbog pada dohotka i zaposlenosti moguć je rast segmenta rezanog duhana na račun smanjenja potrošnje cigareta, što umanjuje naplatu akciza budući da je duhan manje oporezovan u odnosu na cigarete.

U takvim okolnostima procjene u vezi sa rastom tržišta cigareta u narednim kvartalima nisu optimistične, ali očekuje se da će rast prihoda od akciza od 9% u prvom kvartalu u najvećoj mjeri sanirati negativne trendove u ostatak godine. U slučaju okončanja epidemije do jeseni izvjesno je da se može očekivati rast u četvrtom kvartalu ukoliko se normalizira situacija na granicama BiH i omogući nesmetan dolazak dijaspora, turista i

⁴⁷ European Commission, European Economic Forecast, Spring 2020, Institutional Paper 125, May 2020

⁴⁸ IMF, World Economic Outlook, April 2020

⁴⁹ Prvi slučaj koronavirusa u BiH je potvrđen 5.3.2020.

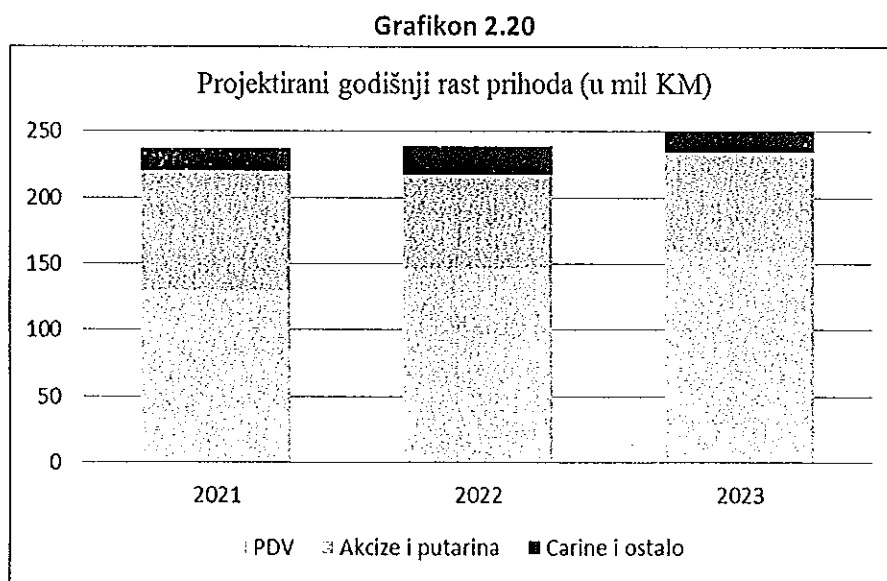
ostalnih nerezidenata. Pretpostavka je da kompanije neće povećavati maloprodajne cijene cigareta u ovako turbulentnim vremenima po poslovanje, punim neizvjesnosti u pogledu toka epidemije, tim više što je posljednjim povećanjem na početku 2020. prosječna ponderirana cijena cigareta povećana za 5% u odnosu na 2019. Polazeći od navedenih pretpostavki u 2020. se očekuje slab pad prihoda od 0,6% u odnosu na naplatu u 2019. Navedeni rast je u cijelosti rezultat rasta segmenta prodaje rezanog duhana.

Carine

Projektirani iznos neto prihoda od carina u 2020. godini iznosi 273,7 mil. KM što je za 9% ispod ostvarenja u 2019. Projekcije uzimaju u obzir trendove kretanja uvoza i carina u prvih četiri mjeseca 2020. g. i prethodnim godinama, te projekcije kretanja uvoza (DEP).

Projekcije za period 2021 - 2023

Projektirane stope rasta prihoda za 2021, 2022. i 2023. godinu iznose 3,8%, 3,7% i 3,9%, respektivno. Projekcija prihoda u navedenom periodu zasnovana je na projektiranim relevantnim makroekonomskim pokazateljima, historijskoj sezonskoj shemi naplate i projekcijama pojedinih kategorija prihoda za 2020. godinu. Kao i u slučaju 2020. godine projekcije su izrađene na gotovinskoj osnovi. Pretpostavljeno je da neće biti kompenzacija obaveza za akcize i putarinu i potraživanja po osnovu PDV-a. Ukoliko ih eventualno bude, to se može odraziti na odstupanja naplate od projekcija po vrstama prihoda, a ne na ukupnu naplatu indirektnih poreza. U Grafikonu 2.20 je prikazan projektirani godišnji rast prihoda po vrstama.

Izvor: Projekcije OMA, juni 2020.

Najveći generator suficita prihoda od indirektnih poreza u navedenom periodu je PDV, s obzirom na njegovo značajno učešće u prihodima, te planiranim stabilnim stopama rasta u skladu sa projekcijama kretanja potrošnje. U sve tri navedene godine prihodi od PDV-a generiraju više od 54% apsolutnog godišnjeg projektiranog rasta prihoda.

Prihodi od putarine ne doprinose značajno projektiranom apsolutnom rastu prihoda u periodu 2021-2023. godine, zbog iscrpljivanja efekata rasta poreznih stopa. U 2021. godini je planirana najveća stopa rasta

putarine u ovom periodu, zbog niže osnovice u 2020. godini, zbog trajno izgubljene potrošnje u drugom kvartalu zbog ograničavanja putovanja u vrijeme provođenja mjera kontroliranja širenja koronavirusa.⁵⁰

Projekcije akciza (izuzev dijela akciza na duhan koje se naplaćuju *ad valorem*) i putarine bazirane su na projekcijama realnih stopa rasta odgovarajućih projekcija makroekonomskih pokazatelja, što je još jedan od razloga, pored pada udjela potrošnje u BDP, trenda pada projektiranih iznosa prihoda u BDP-u (vid. Tabela 2.2).

Okončanjem epidemije koronavirusa i normalizacijom stanja na granicama i unutar BiH može se očekivati stabilizacija tržišta duhanskih prerađevina, naročito u pogledu potrošnje nerezidenata, pa potom i oporavak. Ostvarenje navedenih prognoza zavisi od oporavka ekonomije, rasta zaposlenosti i dohotka, koji bi mogao utjecati da se pušači koji su tokom epidemije prešli na rezani duhan ponovno vrate na potrošnju cigareta. U takvim okolnostima realno je očekivati prvo stagnaciju, a potom i opadanje tržišta rezanog duhana. S obzirom na to da je prijeko potrebno stabilizirati tržište, očekuje se zadržavanje cijena cigareta u prosjeku. Moguće je da će zbog pozicioniranja na tržištu biti promjena cijena pojedinih brendova, pogotovo imajući u vidu potpunu neizvjesnost u vezi sa budućnošću domaće proizvodnje cigareta. Očekuje se da će vrijednost tržišta cigareta pratiti rast potrošnje, što bi uz zadržavanje maloprodajnih cijena na nivou iz 2020. moglo rezultirati rastom potrošnje cigareta. U navedenim okolnostima u 2021. je moguće očekivati rast prihoda od akciza na duhan od 2,8%, dok se u 2022. i 2023. godini očekuju stope rasta od 3,5% i 3,6%, respektivno. Osim makroekonomskih trendova i rasta dohotka važan faktor ostvarenja prognoziranog rasta naplate prihoda od akciza i dalje je efikasnost mjera za borbu protiv crnog tržišta.

Razlike u odnosu na prethodne projekcije

DEP-ov dokument „Makroekonomske projekcije 2020-2022“ iz septembra 2019. predviđao je nominalni rast BDP-a od 4,4% za 2020. godinu, te stope rasta od 5,0% i 5,1% za 2021. i 2020. godinu.

Nakon uključivanja procjena efekata epidemije koronavirusa, u DEP-ovom dokumentu „Makroekonomske projekcije 2020-2023“ iz aprila 2020. projektirane stope rasta BDP-a su iz visokih i stabilnih (projektiranih u 2019. godini) prebačene u negativnu zonu (vidi grafikone 1-3 u dijelu 1.1. Projekcije makroekonomskih pokazatelja). U dokumentu je navedeno da su prognoze izrađene u trenutku nedostupnih statističkih podataka za mart, mjesec u kojem je došlo do obostranih šokova na strani ponude i tražnje. Također je navedeno da su u vrijeme pripreme njihovog izvještaja brojne međunarodno referentne institucije (MMF, Svjetska banka, EC) na sedmičnoj bazi vršile revizije projekcija ekonomskih kretanja za 2020. godinu, zbog neizvjesnosti oko dužine trajanja i kvantifikacije posljedica pandemije koronavirusa.

DEP je 1. 6. 2020. dostavio OMA-i revidirane projekcije makroekonomskih pokazatelja (DEP, maj 2020) prema kojima se predviđa dvostruko veći nominalni pad BDP-a u 2020. godini, nego što je bilo predviđeno njihovim projekcijama iz aprila.⁵¹ Najviše su revidirane projekcije pada privatne potrošnje⁵², koje imaju značajan utjecaj na projekcije prihoda od indirektnih poreza.

⁵⁰ Direkcija za ekonomsko planiranje ne dostavlja procjene potrošnje po kategorijama. Na osnovu raspoloživih podataka o naplati indirektnih poreza po vrstama, procjena OMA-e je da će pad potrošnje derivata u 2020. godini biti veći od pada ukupne potrošnje, te da će, zbog niže osnovice, rast potrošnje derivata u 2021. godini biti veći od rasta ukupne potrošnje.

⁵¹ Projekcije iz maja predviđaju nominalni pad BDP-a 3,1%, dok je u projekcijama iz aprila bio predviđen pad od 1,5%.

⁵² Projekcije DEP-a iz maja predviđaju dvostruko veći nominalni pad privatne potrošnje u odnosu na projekcije DEP-a iz aprila 2020.

Razlike projekcija indirektnih poreza iz juna 2020. u odnosu na projekcije iz aprila 2020. i oktobra 2019. godine proizlaze iz promjene trendova naplate pojedinih vrsta prihoda i promjena u projekcijama makroekonomskih pokazatelja, a predstavljene su u tabelama 2.4. i 2.5 u nastavku dokumenta.

Razlike projekcija indir. poreza u odnosu na projekcije iz oktobra 2019. g.

U Tabeli 2.5 predstavljene su razlike projekcija indirektnih poreza (juni 2020) u odnosu na projekcije OMA iz oktobra 2019. godine.

Tabela 2.5 Razlike projekcija indir. poreza (juni 2020) u odnosu na projekcije iz oktobra 2019. g.

	u mil KM				u % BDP-a *)			
	2019**)	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
PDV	19,7	-282,6	-291,9	-302,0	0,1%	-0,8%	-0,8%	-0,8%
Akcize	12,1	-60,9	-45,7	-40,8	0,0%	-0,2%	-0,1%	-0,1%
Carine	-0,9	-48,3	-57,6	-67,4	0,0%	-0,1%	-0,2%	-0,2%
Putarina	-7,1	-55,3	-32,9	-27,2	0,0%	-0,2%	-0,1%	-0,1%
Ostalo	5,4	-3,8	-2,9	-2,0	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
UKUPNO	29,2	-450,8	-431,0	-439,4	0,1%	-1,3%	-1,2%	-1,2%

*) Projekcija BDP, DEP, maj 2020

**) Podaci za 2019. godinu predstavljaju izvršenje prihoda

Razlike izvršenja prihoda u 2019. godini i projekcija iz oktobra 2019. g.

Naplata prihoda od indirektnih poreza u 2019. godini bila je za 29,2 mil. KM viša od revidiranih projekcija iz oktobra 2019. godine (Tabela 2.5). Neto prihodi od PDV-a su premašeni za 19,7 mil. KM, dok su prihodi od akciza premašeni za 12,1 mil. KM. Prihodi od carina i putarine su ostvareni za 0,9 mil. KM i 7,1 mil. KM ispod projekcija iz oktobra, respektivno. Pozitivna razlika od 5,4 mil. KM se odnosi na ostale prihode (ostali neusklađeni prihodi na JR UIO).

U decembru 2019. je zabilježen neočekivano visok rast neto prihoda od PDV-a (11,5%) kao rezultat snažnog rasta bruto prihoda od 8,6% i niskog rasta povrata PDV-a po stopi od 1,4%.

Jedna od pretpostavki revidiranih projekcija iz oktobra 2019. g. bila je zadržavanje cijena cigareta u 2020. godini, nakon okončanja procesa harmonizacije akciznog opterećenja cigareta sa minimalnom akcizom EU u 2019. godini, na nivou iz 2019. Međutim, najava povećanja maloprodajnih cijena od 1. 1. 2020. bila je okidač za gomilanje zaliha cigareta kod distributera pred kraj godine u očekivanju povećanja potrošnje. Budući da se akcize na cigarete plaćaju *ex-ante*, prije potrošnje, efekti najave maloprodajnih cijena u 2020. su se prelili iz 2020. u 2019. godinu.

Stoga se može zaključiti da su glavni razlozi većeg rasta prihoda od indirektnih poreza u odnosu na oktobarske projekcije bili snažan rast naplate neto PDV-a i akciza na duhanske prerađevine (čak 46%) u decembru 2019. godine.

Razlike projekcija za period 2020 – 2022. u odnosu na projekcije iz oktobra 2019.

U odnosu na projekcije iz oktobra prošle godine, razlike projekcija prihoda od indirektnih poreza za 2020., 2021. i 2022. godinu iznose -450,8 mil. KM, -431,0 mil. KM i -439,4 mil. KM, respektivno. Razlike su nastale zbog ogromnih korekcija na projekcijama makroekonomskih pokazatelja (DEP, maj 2020 u odnosu na septembar 2019) za 2020. godinu, zbog uključivanja procjena efekata epidemije koronavirusa (grafikoni 1-3). Budući da je 2020. godina bazna za izradu projekcija za naredne godine, to objašnjava značajne razlike u odnosu na oktobarske projekcije i u periodu 2021 - 2022. godine.

Razlike projekcija indirektnih poreza u odnosu na projekcije iz aprila 2020.

U Tabeli 2.6 predstavljene su razlike projekcija indirektnih poreza (juni 2020) u odnosu na projekcije OMA iz aprila 2020. godine.

Tabela 2.6 Razlike projekcija indir. poreza (juni 2020) u odnosu na projekcije iz aprila 2020. g.

	u mil. KM				u % BDP-a *)			
	2020	2021	2022	2023	2020	2021	2022	2023
PDV	-95,3	-87,7	-83,6	-78,1	-0,3%	-0,2%	-0,2%	-0,2%
Akcize	-21,9	-15,8	-13,1	-10,0	-0,1%	0,0%	0,0%	0,0%
Carine	-19,4	-18,2	-19,5	-21,0	-0,1%	-0,1%	-0,1%	-0,1%
Putarina	-14,5	-2,7	-1,5	0,4	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Ostalo	-5,2	-4,3	-3,3	-2,2	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
UKUPNO	-156,4	-128,7	-121,0	-111,1	-0,5%	-0,4%	-0,3%	-0,3%

*) Projekcija BDP, DEP, maj 2020

U odnosu na projekcije iz aprila ove godine, razlike projekcija prihoda od indirektnih poreza za 2020., 2021., 2022. i 2023. godinu iznose -156,4 mil KM, -128,7 mil KM, -121,0 mil KM i -111,1 mil KM, respektivno. Razlike su nastale zbog korekcija na projekcijama makroekonomskih pokazatelja (DEP) u odnosu na one korištene u aprilu, te na osnovu naknadno raspoloživih podataka o naplati prihoda u aprilu, u kojem su bili manifestirani prvi veći efekti koronavirusa na ekonomiju BiH.

Rizici

Projekcije prihoda od indirektnih poreza za 2020. i naredni trogodišnji period izrađene su u trenutku kada nisu bili dostupni podaci o naplati prihoda po vrstama na JR UIO za maj, mjesec u kojem su ispoljeni značajni efekti krize uzrokovane pandemijom koronavirusa. Projekcije makroekonomskih pokazatelja, na kojima su zasnovane projekcije prihoda, također su izrađene u trenutku kada dio statističkih podataka nije bio dostupan za mart, mjesec u kojem je došlo do obostranih šokova na strani ponude i tražnje. S obzirom na ogromne nepoznanice u trenutku izrade projekcija o jačini i trajanju šoka uzrokovanog pandemijom koronavirusa, te korištene pretpostavke (DEP, makroekonomske projekcije) da će kriza biti prevaziđena u kratkom roku, ističemo da postoje značajni rizici za ostvarenje projekcija prihoda od indirektnih poreza, pri čemu preovladavaju rizici lošijeg ishoda.

S obzirom na osnovne postavke projekcija indirektnih poreza i ukupne ekonomske uslove u BiH i u svijetu ostvarenje projektiranog nivoa prihoda od indirektnih poreza u periodu 2020-2023 je podložno sljedećim rizicima:

- Projekcije prihoda od indirektnih poreza usko su vezane za projekcije makroekonomskih pokazatelja DEP-a. Svako odstupanje ovih parametara od projektiranih vrijednosti predstavlja rizik za projekcije

prihoda. U DEP-u navode da se rizici za njihove projekcije mogu klasificirati u dvije grupe, i to na vanjske i unutrašnje, pri čemu su vanjski rizici dosta izvjesniji i utjecajni na kretanje ekonomskog rasta u BiH. Epidemija virusa Covid-2019 je primarni rizik za realizaciju DEP-ovih projekcija. Pretpostavka projekcija za 2020. i srednjoročni vremenski period je da će kriza imati najveći utjecaj u prvom polugodištu 2020. godine, te da će se negativni utjecaji nastaviti do kraja godine, ali u nešto blažem obliku. Eventualno prolongiranje epidemije bi dalje ugrozilo projektirane stope kretanja makroekonomskih pokazatelja. S duge strane, kao prijetnju realizaciji svojih projekcija u DEP-u navode unutrašnje izazove, odnosno unutrašnje rizike u Bosni i Hercegovini (složen sistem donošenja odluka, spor tempo provođenja ekonomskih reformi u zemlji). Također navode da bi eventualno kašnjenje u procesu formiranja vlasti moglo negativno odraziti na planiranu dinamiku izvršenja javnih investicija i ukupni ekonomski rast.

- Slabiji ekonomski oporavak glavnih izvoznih partnera BiH (EU, zemlje CEFTA) povećava nivo rizika za ostvarenje makroekonomskih projekcija, a time i projekcija prihoda od indirektnih poreza u cjelini.
- Slabljenje borbe protiv crnog tržišta duhanskih prerađevina nakon okončanja harmonizacije poreznog opterećenja cigareta u BiH sa standardima EU.
- Masovan odliv stanovništva može prouzročiti smanjenje oporezive potrošnje koju su nezaposleni građani koji napuštaju BiH finansirali dohodima iz sive ekonomije ili iz doznaka iz inostranstva, kao i potrošnje radno-aktivnih osoba koje napuštaju BiH, čiji će se dohodak zbog seljenja porodica većinom trošiti izvan BiH.
- Pojava eksternih šokova, u vidu rasta cijena nafte i derivata na svjetskom tržištu izvan sadašnjih očekivanja, pogodila bi tržište derivata u BiH i negativno bi se odrazila na potrošnju derivata, a time i na izvršenje projekcija prihoda od akciza na derivate i putarine iz cijene naftnih derivata.

Fiskalni ciljevi i fiskalne politike u BiH

Primarni fiskalni bilans, definiran u skladu sa članom 1. stavom 2. Zakona o Fiskalnom vijeću u Bosni i Hercegovini, planira se u 2021. godini u vidu deficita, u iznosu 833,7 mil. KM ili 2,34% projektiranog BDP-a za 2021. godinu⁵³, od čega:

- institucije BiH planiraju deficit od 93,4 mil. KM,
- Republika Srpska planira deficit od 669,9 mil. KM,
- Federacija BiH planira deficit od 70,4 mil. KM i
- Brčko distrikt planira neutralan finansijski rezultat.⁵⁴

Nivo i struktura javne potrošnje

Nivo javnih rashoda, kao udio u BDP-u, u periodu 2021 - 2023. godine treba smanjivati s ciljem da nivo javnih rashoda konsolidirano na nivou BiH bude ispod 40% BDP-a.

Tabela 3.1 Ukupni javni rashodi u BiH u periodu 2020 - 2023. godine (u mil. KM)

⁵³ Prema procjenama DEP-a, BDP za 2021. godinu u BiH je projektiran u iznosu 35.709 mil. KM.

⁵⁴ Pogledati tabele od 3.2 do 3.6.

Rashodi	2020.	2021.	2022.	2023.
Institucije BiH	991,4	1.022,4	1.022,4	1.010,7
Federacija BiH	9.467,80	9.081,30	9.132,20	9.170,20
Republika Srpska	5.519,08	5.226,35	5.097,39	4.808,71
Brčko distrikt	256,1	236,3	243,9	251,2
Ukupno rashodi (konsolidirano) (A)	16.234,38	15.566,35	15.495,89	15.240,81
BDP	34.283	35.709	37.460	39.226
Institucije BiH	2,9%	2,9%	2,7%	2,6%
Federacija BiH	27,6%	25,4%	24,4%	23,4%
Republika Srpska	16,1%	14,6%	13,6%	12,3%
Brčko distrikt	0,7%	0,7%	0,7%	0,6%
Ukupno u BDP-u (A)	47,4%	43,6%	41,4%	38,9%

Izvor: Računice Savjetodavne grupe Fiskalnog vijeća BiH

U periodu 2021. - 2023. godine potrebno je učiniti dodatne napore kako bi se promijenila struktura javne potrošnje u pravcu jačanja kapitalnih investicija, a na teret smanjenja tekućih rashoda. Naravno, ne smijemo zaboraviti posljedice koje trpi prvenstveno realni sektor, pa tako i budžeti svih nivoa vlasti u BiH, izuzev Budžeta institucija BiH, kao posljedica pandemije izazvane koronavirusom. U vezi s tim, sa posebnom rezervom treba uzeti sve navedene procjene i projekcije, koje će možda u nekom momentu zahtijevati i reviziju Globalnog okvira fiskalnog bilansa i politika u BiH za period 2021 - 2023. godine, a posebno njegovih ključnih odrednica.

Tabelarni pregled okvira budžeta

Struktura rashoda budžeta je ilustrativna i okvirna, a svaki nivo vlasti u skladu sa usvojenim politikama utvrđuje konačnu strukturu rashoda i prihoda u svojim DOB-ovima i godišnjim budžetima. U Tabelarnom pregledu okvira budžeta (u nastavku) dat je konsolidirani pregled prihoda, rashoda, finansiranja i primarnog bilansa za period 2019 - 2023. godine, odnosno pregled za institucije BiH, Republiku Srpsku, Federaciju BiH i Brčko distrikt, te konsolidirano za BiH.

Izveštaj uključuje:

- prihode, rashode i finansiranje budžeta institucija BiH (Tabela 3.2);
- prihode, rashode i finansiranje budžeta Republike Srpske (fond 01) i fondova 02 do 05; prihode, rashode i finansiranje korisnika budžeta Republike koji posluju putem vlastitih bankovnih računa izvan GKT; prihode, rashode i finansiranje budžeta općina i gradova; prihode, rashode i finansiranje finansijskih planova vanbudžetskih fondova; prihode, rashode i finansiranje finansijskih planova JP "Putevi RS" i JP "Autoputevi RS", te ino projekte, sredstva "escrow" računa i putarine (Tabela 3.3);
- prihode, rashode i finansiranje budžeta FBiH; prihode, rashode i finansiranje budžeta kantona; prihode, rashode i finansiranje budžeta općina i gradova; prihode, rashode i finansiranje finansijskih planova vanbudžetskih fondova i kantonalnih direkcija za ceste; prihode, rashode i finansiranje javnih preduzeća i ino projekte; (Tabela 3.4) i
- prihode, rashode i finansiranje budžeta Brčko distrikta i fondova u Brčko distriktu (Tabela 3.5).

Napomena: Prilikom poređenja izvještaja po nivoima treba voditi računa o razlikama u obuhvatu podataka.

Institucije BiH

Tabela 3.2. Okvir budžeta institucija BiH (u mil. KM)

Institucije BiH (A)	Izvršenje 2019.	Prijedlog 2020.	Plan 2021.	Projekcija 2022.	Projekcija 2023.
Prihodi	926,2	926,8	929,0	927,6	936,5
Porezni prihodi	750,0	780,0	780,0	780,0	780,0
Indirektni porezi	750,0	780,0	780,0	780,0	780,0
Direktni porezi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ostali porezni prihodi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Doprinosi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Grantovi i transferi	13,9	0,7	0,6	0,5	0,5
Ostali prihodi	162,3	146,1	148,4	147,1	156,0
Rashodi	875,7	991,4	1.022,4	1.022,4	1.010,7
Bruto plaće i naknade	666,9	701,7	751,2	752,5	755,4
Izdaci za materijal i usluge	159,1	171,1	180,8	186,2	179,7
Kamate	0,9	1,0	1,0	0,9	0,8
Subvencije, socijalna davanja i transferi	13,4	17,0	13,0	13,1	13,0
Ostali rashodi	15,1	59,8	15,3	16,0	16,2

Neto izdaci za nefinansijsku imovinu	20,3	40,8	61,1	53,7	45,6
Bilans	50,5	-64,6	-93,4	-94,8	-74,2
Finansiranje	-50,5	64,6	93,4	94,8	74,2
Unutrašnje	-47,2	69,2	98,1	6,9	7,5
Otplata unutrašnjeg duga	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ostalo (+/-)	-47,2	69,2	98,1	6,9	7,5
Vanjsko	-3,3	-4,6	-4,7	-4,7	-16,4
Povlačenje ino kredita	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Otplata glavnice ino kredita	-3,3	-4,6	-4,7	-4,7	-16,4
Nepokriveni višak rashoda	0,0	0,0	0,0	92,6	83,1

Izvor: Ministarstvo finansija i trezora BiH

Republika Srpska

Tabela 3.3. Okvir budžeta Republike Srpske (u mil. KM)

REPUBLIKA SRPSKA	Izvršenje 2019.	Plan 2020.	Plan 2021.	Projekcija 2022.	Projekcija 2023.
Prihodi	4.607,9	4.505,8	4.556,4	4.692,4	4.842,2
Poreski prihodi	2.525,9	2.490,4	2.552,5	2.642,5	2.740,8
Indirektni porezi	2.034,8	1.980,4	2.052,2	2.126,2	2.205,3
Direktni porezi	460,2	474,6	459,1	474,1	491,9
Ostali poreski prihodi	30,9	35,5	41,2	42,3	43,5
Doprinosi	1.609,1	1.620,9	1.613,6	1.656,5	1.704,2
Grantovi i transferi	83,7	7,5	17,4	10,6	6,0
Ostali prihodi	389,3	387,1	372,9	382,8	391,2
Rashodi	4.482,3	5.519,1	5.226,4	5.097,4	4.808,7
Bruto plaće i naknade	1.003,0	1.106,9	1.116,2	1.123,9	1.130,0
Izdaci za materijal i usluge	370,1	407,8	403,2	393,0	400,1
Kamate	136,4	138,7	146,0	164,8	170,5
Subvencije, socijalna davanja i transferi	2.273,1	2.538,9	2.453,5	2.466,7	2.470,4

Ostali rashodi	194,8	204,7	169,6	167,5	168,9
Neto izdaci za nefinansijsku imovinu	504,8	1.122,1	937,8	781,6	468,8
Bilans	125,6	-1.013,3	-669,9	-405,0	33,5
Finansiranje	-125,5	1.013,3	669,9	405,0	-33,5
Domaće	-152,4	499,7	237,3	184,5	-116,4
Otplata unutrašnjeg duga	-381,8	-274,2	-410,8	-394,2	-355,6
Ostalo (+/-)	229,4	773,8	648,1	578,7	239,2
Vanjsko	34,8	513,7	349,4	176,7	62,0
Povlačenje ino kredita / sredstava	297,3	743,3	612,6	452,1	827,1
Otplata glavnice ino kredita	-262,5	-229,6	-263,1	-275,4	-765,1
Statistička razlika i nepokriveni višak rashoda	-8,0	-0,1	83,2	43,8	20,9

Izvor: Ministarstvo finansija Republike Srpske

Federacija BiH

Tabela 3.4 Okvir budžeta Federacije BiH (u mil. KM)

FEDERACIJA BIH	Izvršenje 2019.	Prijedlog 2020.	Plan 2021.	Projekcija 2022.	Projekcija 2023.
Prihodi	9.424,0	8.721,4	9.010,9	9.294,8	9.548,5
Poreski prihodi	4.526,6	3.830,6	3.957,1	4.100,1	4.256,9
Indirektni porezi	3.608,9	3.235,2	3.346,7	3.471,6	3.610,6
Direktni porezi	916,8	594,6	609,6	627,7	645,4
Ostali poreski prihodi	0,9	0,8	0,8	0,8	0,9
Doprinosi	3.688,8	3.434,4	3.557,4	3.655,4	3.736,6
Grantovi i transferi	25,2	30,1	21,4	22,0	22,2
Ostali prihodi	1.183,4	1.426,3	1.475,0	1.517,3	1.532,8
Rashodi	8.957,6	9.467,8	9.081,3	9.132,2	9.170,2
Bruto plaće i naknade	2.087,7	1.957,2	1.982,7	1.994,3	2.004,9
Izdaci za materijal i usluge	1.939,2	1.862,5	1.908,0	1.921,2	1.976,2
Kamate	127,8	143,4	161,9	169,1	148,1
Subvencije, socijalna davanja i transferi	4.024,4	4.702,5	4.179,7	4.198,0	4.216,8

Ostali rashodi	195,5	284,4	308,4	304,3	276,2
Neto izdaci za nefinansijsku imovinu	583,0	517,8	540,6	545,3	548,0
Bilans	466,4	-746,4	-70,4	162,6	378,3
Finansiranje	-466,4	746,4	70,4	-162,6	-378,3
Domaće	-135,9	368,0	-47,8	-47,8	-48,0
Otplata unutrašnjeg duga	-224,0	-452,0	-507,8	-637,8	-478,0
Ostalo (+/-)	88,1	820,0	460,0	590,0	430,0
Vanjsko	-210,2	667,4	85,6	-350,0	-509,2
Povlačenje ino kredita	281,8	1.122,2	542,3	81,2	120,2
Otplata glavnice ino kredita	-492,0	-454,8	-456,7	-431,2	-629,4
Nepokriveni višak rashoda	-120,3	-289,0	32,6	235,2	178,9

Izvor: Ministarstvo finansija Federacije BiH

Brčko distrikt

Tabela 3.5 Okvir budžeta Brčko distrikta (u mil. KM)

BRČKO DISTRIKT	Izvršenje 2019.	Prijedlog 2020.	Plan 2021.	Projekcija 2022.	Projekcija 2023.
Prihodi	225,3	229,5	236,3	243,9	251,2
Poreski prihodi	213,8	217,7	224,5	232,1	239,1
Indirektni porezi	184,7	187,8	194,6	202,2	208,3
Direktni porezi	29,1	29,9	29,9	29,9	30,8
Ostali poreski prihodi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Doprinosi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Grantovi i transferi	0,6	0,0	0,0	0,0	0,1
Ostali prihodi	10,9	11,8	11,8	11,8	12,0
Rashodi	208,1	256,1	236,3	243,9	251,2
Bruto plaće i naknade	77,0	92,0	92,4	92,6	95,5
Izdaci za materijal i usluge	30,5	39,3	36,7	37,0	38,2
Kamate	9,1	9,6	8,2	8,3	8,6
Subvencije, socijalna davanja i transferi	85,9	78,0	84,1	85,1	87,8
Ostali rashodi	2,8	5,0	4,7	10,6	10,9
Neto izdaci za nefinansijsku imovinu	2,8	32,2	10,2	10,3	10,2
Bilans	17,2	-26,6	0,0	0,0	0,0
Finansiranje	-17,2	26,6	0,0	0,0	0,0

Domaće	5,1	19,8	0,0	0,0	0,0
Otplata unutrašnjeg duga	-0,6	13,2	0,0	0,0	0,0
Ostalo (+/-)	5,7	6,6	0,0	0,0	0,0
Vanjsko	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0
Povlačenje ino kredita	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0
Otplata glavnice ino kredita	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Nepokriveni višak rashoda	-22,8	6,8	0,0	0,0	0,0

Izvor: Direkcija za finansije Brčko distrikta

BIH: konsolidirano

Tabela 3.6 Konsolidirano BIH (u mil. KM)

BIH	Izvršenje 2019.	Plan 2020.	Plan 2021.	Projekcija 2022.	Projekcija 2023.
Prihodi	15.183,4	14.383,5	14.732,7	15.158,7	15.578,4
Poreski prihodi	8.016,3	7.318,7	7.514,1	7.754,7	8.016,8
Indirektni porezi	6.578,4	6.183,4	6.373,5	6.580,0	6.804,2
Direktni porezi	1.406,1	1.099,1	1.098,6	1.131,7	1.168,1
Ostali poreski prihodi	31,8	36,3	42,0	43,1	44,4
Doprinosi	5.297,9	5.055,3	5.171,0	5.311,9	5.440,8
Grantovi i transferi	123,4	38,3	39,4	33,1	28,8
Ostali prihodi	1.745,9	1.971,3	2.008,1	2.059,0	2.092,0
Rashodi	14.523,7	16.234,4	15.566,4	15.495,9	15.240,8
Bruto plaće i naknade	3.834,6	3.857,8	3.942,5	3.963,3	3.985,8
Izdaci za materijal i usluge	2.498,9	2.480,7	2.528,7	2.537,4	2.594,2
Kamate	274,2	292,7	317,1	343,1	328,0
Subvencije, socijalna davanja i transferi	6.396,8	7.336,4	6.730,3	6.762,9	6.788,0
Ostali rashodi	408,2	553,9	498,0	498,4	472,2
Neto izdaci za nefinansijsku imovinu	1.110,9	1.712,9	1.549,7	1.390,9	1.072,6
Bilans	659,7	-1.850,8	-833,7	-337,2	337,6
Finansiranje	-659,6	1.850,9	833,7	337,2	-337,6

Domaće	-330,4	956,7	287,6	143,6	-156,9
Otplata unutrašnjeg duga	-606,4	-713,0	-918,6	-1.032,0	-833,6
Ostalo (+/-)	276,0	1.669,6	1.206,2	1.175,6	676,7
Vanjsko	-178,2	1.176,5	430,3	-178,0	-463,6
Povlačenje ino kredita	579,6	1.865,5	1.154,9	533,3	947,3
Otplata glavnice ino kredita	-757,8	-689,0	-724,5	-711,3	-1.410,9
Statistička razlika i nepokriveni višak rashoda	-151,1	-282,3	115,8	371,6	282,9

Izvor: Računice Savjetodavne grupe Fiskalnog vijeća BiH

Gornje granice zaduženja budžeta

Ograničenja iznosa duga na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini utvrđena su zakonima, i to:

- Zakonom o zaduživanju, dugu i garancijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", broj 52/05),
- Zakonom o zaduživanju, dugu i garancijama Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj 71/12, 52/14 i 114/17), i
- Zakonom o dugu, zaduživanju i garancijama u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", broj 86/07).

Republika Srpska

Zakonom o zaduživanju, dugu i garancijama Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 71/12, 52/14 i 114/17) utvrđeno je da javni dug Republike Srpske (dug Republike Srpske, dug jedinica lokalne samouprave i dug fondova socijalne sigurnosti) na kraju fiskalne godine ne može biti veći od 55% BDP-a ostvarenog u toj godini (u 2021. godini: 6.664,35 mil. KM⁵⁵), dok ukupan dug Republike Srpske (javni dug

⁵⁵ Procijenjeni BDP Republike Srpske za 2021. godinu iznosi 12.117 miliona KM (Program ekonomskih reformi Republike Srpske za period 2020-2022. godina („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 112/19).

Republike Srpske, dug javnih preduzeća, Investicijsko-razvojne banke Republike Srpske i institucija javnog sektora) na kraju fiskalne godine ne može biti veći od 60% BDP-a ostvarenog u toj godini (u 2021. godini: 7.270,2 mil. KM). Zakonom o dopunama Zakona o zaduživanju, dugu i garancijama Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 52/14) definirano je da se dug nastao po osnovu zaduženja za finansiranje sanacije štete iz Jedinstvenog registra, propisanog u Zakonu o fondu solidarnosti za obnovu Republike Srpske, izuzima iz ograničenja koja su propisana za ukupan i javni dug Republike Srpske.

Federacija BiH

Ukupan prihod gradova i općina u Federaciji BiH ostvaren u 2019. godini iznosi 938,3 mil. KM.

Gradovi i općine se, u skladu sa odredbama Zakona o dugu, zaduživanju i garancijama, mogu dugoročno zadužiti ukoliko u vrijeme odobrenja zaduženja iznos servisiranja duga koji dopijeva u svakoj narednoj godini, uključujući i servisiranje za predloženo novo zaduženje i sve zajmove za koje su izdate garancije grada i općine, ne prelazi 10% prihoda ostvarenih u prethodnoj fiskalnoj godini. Oko 10% prihoda općina i gradova ostvarenih u 2019. godini iznosi 93,83 mil. KM, što predstavlja zakonsko ograničenje ukupnog godišnjeg servisiranja obaveza svih gradova i općina, s tim što se svaki grad/općina pojedinačno može zadužiti ukoliko u vrijeme odobrenja dugoročnog zaduženja iznos servisiranja duga koji dopijeva u svakoj narednoj godini, uključujući i servisiranje za predloženo novo zaduženje i sve zajmove za koje su izdate garancije grada/općine, ne prelazi 10% prihoda konkretnog grada/općine ostvarenih u prethodnoj fiskalnoj godini.

Ukupan prihod kantona u Federaciji BiH ostvaren u 2019. godini iznosi 2.492,6 mil. KM.

Kantoni se, u skladu sa odredbama Zakona o dugu, zaduživanju i garancijama, mogu dugoročno zadužiti ukoliko u vrijeme dugoročnog zaduženja iznos servisiranja duga za ukupan unutrašnji i vanjski dug i garancije kantona koje dopijevaju u svakoj narednoj godini, uključujući i servisiranje za predloženo novo zaduženje i sve zajmove za koje su izdate garancije kantona, ne prelaze 10% prihoda ostvarenih u prethodnoj fiskalnoj godini i u okvirima ukupnih ograničenja. Oko 10% prihoda kantona ostvarenih u 2018. godini iznosi 249,26 mil. KM, što predstavlja iznos ukupnog mogućeg godišnjeg servisiranja svih dugova (obaveza) kantona, s tim što se svaki kanton pojedinačno može zadužiti ukoliko u vrijeme dugoročnog zaduženja iznos servisiranja duga za ukupan unutrašnji i vanjski dug i garancije koje dopijevaju u svakoj narednoj godini, uključujući i servisiranje za predloženo novo zaduženje i sve zajmove za koje su izdate garancije kantona, ne prelaze 10% prihoda konkretnog kantona ostvarenih u prethodnoj fiskalnoj godini.

Konsolidirani prihod Federacije BiH i kantona u 2019. godini iznosi 4.522,7 mil. KM, od čega:

- Federacija BiH 2.030,1 mil. KM
- Kantoni 2.492,6 mil. KM

Federacija se može dugoročno zadužiti ukoliko iznos servisiranja duga za ukupan unutrašnji i vanjski dug i garancije koje dopijevaju u svakoj narednoj godini, uključujući i servisiranje za predloženo novo zaduženje i sve zajmove za koje su izdate garancije Federacije, zajedno sa ograničenjima iznosa duga kantona ne prelaze 18% konsolidiranih prihoda Federacije i kantona ostvarenih u prethodnoj fiskalnoj godini. Godišnje servisiranje duga Federacije i kantona može iznositi maksimalno 18% konsolidiranih prihoda Federacije i

kantona ostvarenih u 2019. godini, odnosno do 814.095.277 KM. Godišnji servis duga u 2019. godini svih nivoa vlasti u Federaciji BiH može iznositi do 907,53 mil. KM godišnje, od čega:

- servis duga općina i gradova do 93,83 mil KM (10% u odnosu na ukupan prihod u 2019. godini)
- servis duga kantona do 249,26 mil. KM (10% u odnosu na ukupan prihod kantona u 2019. godini)
- servis duga Federacije BiH do 564,84 mil KM, što predstavlja razliku između 814,1 mil. KM (koliko iznosi 18% konsolidiranih prihoda Federacije BiH i Kantona iz 2019. godine) i 249,26 mil. KM (što je 10% prihoda kantona ostvarenih u 2019. godini).